

Feministički pristup arhivima

Brčić, Domagoj

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:536845>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2022./2023.

Domagoj Brčić

Feministički pristup arhivima

Završni rad

Mentor: dr. sc. Arian Rajh, izv. prof.

Zagreb, lipanj 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Koncepti za koje se zalažu feminističke teoretičarke arhivistike	4
2.1. Arhivski pluralizam.....	4
2.2. Etika brige i radikalna empatija	7
2.3. Arhivistika i socijalna pravda.....	10
3. Feministički pristup vrednovanju arhivskog gradiva.....	13
3.1. Tradicionalni pristupi vrednovanju i vrijednosti arhivskog gradiva	14
3.2. Vrednovanje s pozicije feminističkog stajališta	16
3.3. Afektivna vrijednost arhivskog gradiva	19
4. Arhivi zajednica	22
4.1. Povijest i načela stvaranja arhiva zajednica	23
4.2. Simboličko uništavanje	25
4.3. Značaj arhiva zajednica	27
4.4. Izazovi arhiva zajednica	29
4.5. Postkustodijalni pristup	31
5. Primjer arhiva zajednice – South Asian American Digital Archive (SAADA).....	34
5.1. Značaj i izazovi arhiva	34
5.2. Afektivni učinak arhiva	37
5.3. Primjer zbirke arhiva	39
6. Zaključak.....	44
7. Literatura.....	45
8. Popis slika	47
Sažetak	48
Summary	49

1. Uvod

U 20. stoljeću dolazi do velikih promjena u arhivistici. Pojavljuju se brojne nove teorije koje iz različitih perspektiva sagledavaju osnovne koncepte i postupke arhivistike. Jedan od najznačajnijih mislilaca na području arhivistike u prvoj polovici 20. stoljeća bio je Hilary Jenkinson. Njegova je definicija arhivskog gradiva uska, a njegov je arhivist fizički i moralni zaštitnik arhiva. Nadalje, njegov arhivist ne vrednuje arhivsko gradivo te se treba kloniti subjektivnosti koja dolazi s tim postupkom. U drugoj polovici 20. stoljeća dolazi do dodatnih promjena u arhivističkoj teoriji i praksi pod utjecajem Theodorea Schellenberga. Vrednovanje arhivskog gradiva počinje se smatrati jednom od glavnih djelatnosti arhivista, a pritom se uzima u obzir i sekundarna vrijednost gradiva koja je povezana s potrebama povjesničara i istraživača. Iako je Schellenberg prepoznao važnost gradiva za treće strane, i za njega i za Jenkinsona u središtu bi trebalo biti zadovoljstvo institucije ili organizacije stvaratelja. Nadalje, njihove su teorije privukle brojne kritičare. Tako se od 70-ih godina prošlog stoljeća počinju pojavljivati nove teorije poput dokumentacijske strategije, makro-vrednovanja i funkcionalne analize, a u središte se stavlja šira društvena zajednica. Širi se i krug korisnika arhiva te se samim time gradivo više ne čuva samo za potrebe stvaratelja, povjesničara i istraživača.

U 21. stoljeću pojavljuju se teorije arhivistica poput Michelle Caswell i Marike Cifor pod čijim utjecajem dolazi do dodatnih promjena u arhivistici. Njihove se teorije često temelje na feminističkim konceptima ili konceptima koji dolaze iz drugih znanstvenih disciplina, a za cilj imaju temeljitu promjenu dominantne arhivističke teorije, a samim time i promjenu arhiva i arhivske prakse za koju smatraju da ima mogućnost stvoriti socijalnu pravdu ili nastaviti potvrđivati nepravdu, ovisno o tome na koji se način postupa s marginaliziranim zajednicama. Pritom često kritiziraju dominantne teorije arhivskih postupaka poput vrednovanja, kao i prakse *mainstream* arhiva koji su često na nedovoljno dobar način predstavljali marginalizirane zajednice te samim time stvarali socijalnu nepravdu. U 2013. godini Michelle Caswell skreće pozornost na koncept arhivskog pluralizma koji izvodi iz religijskog pluralizma, kao i prethodnih pokušaja da se pluralizira arhivska djelatnost. Kroz taj koncept pokušava pokazati kako usporedno mogu postojati nekoliko vjerodostojnih načina definiranja, prenošenja i tumačenja dokaza i memorije koji se ne će uvijek u svemu slagati. Caswell zatim u suradnji s Cifor poziva na razmatranje koncepte „etike brige“ i „radikalne

empatije“ kroz koje se na drukčiji način tumači arhivsko gradivo i njegova vrijednost, stavljajući pritom u središte marginalizirane skupine. Pritom se arhiviste smatra njegovateljima koji imaju afektivne odgovornosti prema drugima, a te bi se afektivne odgovornosti trebale provoditi uz radikalnu empatiju. Cilj je stvaranje pravednijeg društva u kojem i marginalizirane skupine imaju svoj glas. Etika brige usko je povezana uz socijalnu pravdu, a arhivi mogu doprinijeti načinu na koji se socijalna pravda zamišlja i provodi te arhivisti pritom imaju stručnu odgovornost kroz svoj rad dovesti do pravičnije budućnosti. Osim uvođenja ovih koncepata, poziva se i na promjenu postupka vrednovanja. Jedna je od ponuđenih ideja vrednovanje s pozicije feminističkog stajališta. Kroz takvo se vrednovanje preispituje dominantna ideja da arhivist može biti objektivan pri vrednovanju, kao i da je subjektivnost nešto što je potrebno izbjegavati. Cilj ovog vrednovanja je oslobođenje potlačenih i marginaliziranih većih društvenih skupina i manjih grupa. Nadalje, preispituje se i vrijednost gradiva za koju se zaključuje da ju stvara arhivist. Pritom se preporuča uzimanje u obzir afektivne vrijednosti gradiva pri vrednovanju.

Uz sve ove teorije pojavljuje se i sve više arhiva zajednica koji su usko povezani uz feministički pristup arhivistici jer uzimaju u obzir afektivnu vrijednost gradiva te djeluju u suradnji sa zajednicom koju predstavljaju. Takvi se arhivi znatno razlikuju od tradicionalnih *mainstream* arhiva s kojima često nisu u najboljim odnosima zbog njihovog nepravednog tretmana marginaliziranih skupina u prošlosti. Arhivi zajednica nisu nova pojava, no bitno je spomenuti da ih je u današnje vrijeme sve više, a njihov je cilj ostvarivanje pravednijeg društva u kojem će se različiti oblici znanja smatrati jednako vrijednima. Nadalje, cilj im je spriječiti simboličko uništavanje na način da daju glas onima kojima je kroz godine nepravde on često bio oduzet.

Bitno je spomenuti kako većina ovih teorija i koncepata potječe iz Sjedinjenih Američkih Država, Ujedinjene Kraljevine i Kanade, kao i činjenicu da je njihovo uvođenje u arhivistiku nova pojava koju je potrebno dodatno istražiti. Ipak, ove su recenzirane znanstvene članke pisali autori i autorice koji nastoje navedenu teoriju primijeniti i u praksi, a sami su članci citirani u brojnim drugim istraživanjima i časopisima. Primjerice, Michelle Caswell suosnivačica je arhiva zajednice *South Asian American Digital Archive* u kojem primjenjuje koncepte navedene u svojim člancima. Bitno je napomenuti i činjenicu da neki od ovih koncepata, poput pluralizma i socijalne pravde, ne potječu izravno iz feminističkih teorija, ali ih se koristi u pristupu koji Caswell na svojoj web stranici (n.d.) naziva kritičkim feminističkim pristupom arhivistici te su iz tog razloga spomenuti u ovom radu.

Cilj je ovog rada prikazati navedene koncepte u kontekstu arhivistike s ciljem stvaranja kontrasta između dominantne arhivističke teorije i ovog novog, inkluzivnijeg feminističkog pristupa arhivima koji za cilj ima bolje predstavljanje marginaliziranih zajednica te samim time pridonosenje njihovom oslobođenju i pravednijem društvu. Pritom je bitno spomenuti i prakse arhiva zajednica koji svojom djelatnošću i aktivizmom aktivno mijenjaju arhivistiku, ali i način na koji se iz *mainstreama* gleda na zajednice koje predstavljaju.

2. Koncepti za koje se zalažu feminističke teoretičarke arhivistike

U 21. stoljeću sve je veći naglasak na ostvarivanju ciljeva socijalne pravde. Pritom se uzimaju u obzir perspektive ljudi marginaliziranog statusa čije su se povijesti stoljećima ignorirale ili pogrešno predstavljale. U tom su postupku ignoriranja i pogrešnog predstavljanja sudjelovali i *mainstream* arhivi koji su na iskrivljen način prikazivali takve skupine ljudi te samim time pridonosili društvenoj nepravdi ili su barem, već zbog svoje funkcije, čuvali gradivo koje je prikazivalo marginalizirane ili nedominantne skupine na pogrešan ili uvredljiv način, kao što postoje brojni primjeri s gradivom bijelih vlastodržaca o prvim australskim narodima. U arhivistici se stoga pojavljuju pristupi kroz koje se ta nepravda nastoji ispraviti. Jedan od njih je i kritički feministički pristup arhivistici koji zagovara autorica Michelle Caswell, profesorica na Sveučilištu u Kaliforniji i suosnivačica *South Asian American Digital Archivea* (web stranica Michelle Caswell, n.d.). Njezini znanstveni članci u arhivistiku uvode brojne koncepte iz feminističke teorije te iz teorija drugih znanstvenih disciplina. Nadalje, Caswell je glavna autorica ili suautorica brojnih članaka spomenutih u ovom radu koji u arhivistiku uvode novu terminologiju i koncepte.

Jedan od tih koncepata je i arhivski pluralizam kroz koji se zalaže za usporedno postojanje nekoliko vjerodostojnih načina definiranja, prenošenja i tumačenja dokaza i memorije koji nisu uvijek u suglasnosti. Bitni su i koncepti etike brige i radikalne empatije kroz koje se arhivsko gradivo i njegova vrijednost tumače na načine koji se znatno razlikuju od načina na koji to čine *mainstream* arhivi. Kao što je već spomenuto, etika brige i radikalna empatija za cilj imaju bolje predstavljanje marginaliziranih zajednica, kao i koraćanje prema njihovom oslobođenju. Svi ovi koncepti povezani su sa ciljevima i idejama socijalne pravde koja postoji u arhivistici već dugi niz godina, iako se u današnje vrijeme sve više zalaže za njeno ostvarenje, posebice kroz etiku brige i radikalnu empatiju.

2.1. Arhivski pluralizam

U 2009. godini je na Institutu za arhivsko obrazovanje i istraživanje (engl. *Archival Education and Research Institute – AERI*) na kojem su sudjelovali pedagozi i doktorandi s područja arhivistike osnovana Skupina za pluralizaciju arhivskog kurikuluma (*Pluralizing the Archival Curriculum Group – PACG*) (PACG, 2011, str. 71). Ta je skupina došla do

zaključka kako je pojam pluralizam (engl. *pluralism*) bolji od pojma različitost (engl. *diversity*) kada je u pitanju pristup koji bi se koristio u arhivistici (PACG, 2011, str. 71). Različitost je koncept u kojem je dominantan način razmišljanja „oni“ i „mi“ kojim se naglašavaju razlike između *mainstreama* i manjinskih ili marginaliziranih zajednica ili skupina. Pristupom koji nudi koncept različitosti marginalizirana se skupina konstruira bez da se uzimaju u obzir hibridnost, kompleksnost i međusobno presijecanje kultura i zajednica. Kroz koncept pluralizma se „ne privilegira nijedna zajednica ili skupina“, već se „prihvaća da je potrebno otkriti i baviti se znatnim 'neredom' i slojevitosti“ koji se pojavljuju kroz taj pristup (PACG, 2011, str. 72). Pritom se sve perspektive sagledavaju i stavljaju na jednak položaj te se „uzimaju u obzir kultura, rasa, etnicitet, religija, socioekonomski položaj, rod, rodni identitet, seksualnost, invaliditet i građanski status, kao i prepoznavanje presijecanja između njih“ (PACG, 2011, str. 72). Jedno od glavnih postignuća ove skupine bilo je sastavljanje modela za pluralizaciju arhivskog obrazovanja.

Caswell se 2013. godine nadovezuje na tu ideju te kroz svoj članak nudi usporedbu arhivskog pluralizma i religijskog pluralizma. Tvrdi kako arhivski pluralizam može naučiti puno toga od religijskog pluralizma ako se obrati pažnja na načela i prakse koje su na pozitivan način doprinijele tom pravcu, ali i na one prakse koje su mu naštetile. Arhivski je pluralizam pritom definiran kao koncept kroz koji se „priznaje i angažira s nekoliko arhivskih stvarnosti - čiji se načini postojanja i znanja razlikuju na osnovnoj razini, ali su i dalje jednako valjani – koje se najčešće očituju u arhivskoj sferi kao (ponekad) nepomirljivo različiti, ali i dalje vjerodostojni načini definiranja, prenošenja i tumačenja dokaza i memorije“ (Caswell, 2013, str. 277). Koncept pluralizma u arhivistici počeo se je sve češće pojavljivati u drugoj polovici 20. stoljeća. Nicholas Montano poziva na ponovno promišljanje praksi očuvanja s obzirom na društvo koje je sve više etnički različito (Caswell, 2013). Terry Cook kroz svoju ideju makrorednovanja nastojao je izgraditi zbirke koje bi na bolji način predstavljale skupine iz različitih kultura. Postmodernistički arhivisti također su se pridružili toj ideji, preispitujući pritom neutralnost koju je u prvoj polovici 20. stoljeća zagovarao kanonski autor Hilary Jenkinson. Nadalje, predložili su „proširenje prevladavajućih stajališta o tome što su to zapisi, arhivsko gradivo i vrijednost kako bi uključili ne-zapadnjačke oblike znanja“ (Caswell, 2013, str. 277). Za razvoj pluralizma bitni su i teoretičari modela kontinuuma zapisa, no njihov koncept pluralizacije (engl. *pluralisation*) razlikuje se od pluralizma jer označava ideju prema kojoj se „zapisi premještaju u veći sustav u kojem će biti dostupni širem društvu“, a kretanjem kroz taj model kontinuuma „postaju dostupni sve većoj

publici koja iz njih izvlači značenje na sve različite načine“ (Caswell, 2013, str. 277). Pojavljuje se i koncept arhivskog multiverzuma (engl. *archival multiverse*) (Caswell, 2013, str. 276). U arhivskom multiverzumu nužno je da postoje različiti pogledi na svijet te je u njemu omogućena rasprava, a ponekad i razrješavanje različitosti i konflikata. Kao važan događaj za arhivski pluralizam u obrazovanju Caswell spominje Skupinu za pluralizaciju arhivskog pluralizma i već spomenuti model za pluralizaciju arhivskog obrazovanja.

Religijski pluralizam bitan je iz razloga što nudi načela pluralizma primjenjiva u arhivistici. U isto vrijeme pokazuje što se može dogoditi ukoliko se ta načela u praksi ne primjene na ispravan način. U religijskim su znanostima za izučavanje ovog koncepta najznačajni profesor Martin Marty i profesorica Diana Eck (Caswell, 2013, str. 280). Martyev je zaključak sličan onom na koji je došla i Skupinu za pluralizaciju arhivskog pluralizma – pluralizam i različitost nisu pojmovi jednakog značenja. Za njega je različitost samo „očito opažanje“ da postoje različite skupine ljudi koje se grupiraju prema obilježjima poput rase, društvene klase i etniciteta, a pluralizam je „ono što ljudi odluče napraviti po pitanju činjenice da postoji različitost“ (Marty, 2005 navedeno u Caswell, 2013, str. 281). Eck se slaže s Martyevim opažanjem te predlaže četiri načela religijskog pluralizma: energično uključivanje, razumijevanje, osnažena predanost i dijalog (Eck, 1997 navedeno u Caswell 2013, str. 281). Caswell (2013, str. 285) uzima spomenuta načela i prilagođava ih za potrebe arhivistike. Prvo što tvrdi jest da se arhivski pluralizam mora okrenuti prema energičnom uključivanju s raznolikošću jer nije dovoljno samo zapaziti da postoje različite prakse čuvanja memorije. Nadalje, za arhivski pluralizam bitno je učenje o praksama čuvanja memorije koje se razlikuju od onih koje arhivisti stjecaju tradicionalnim arhivističkim obrazovanjem i obukom, što zahtjeva izlazak studenta i onih koji ih poučavaju iz njihovih kulturoloških zona udobnosti. Osim toga, pluralizam mora osnažiti posvećenost arhivista prema arhivističkom pothvatu, a ne ih zaustaviti u njihovom djelovanju. Konačno, arhivski pluralizam mora biti ispunjen dijalogom, promišljanjem i kritikom.

Veliku pažnja pridodaje se i opasnostima koje su se našle na putu religijskog pluralizma: tvrdnje o univerzalnosti, premala posvećenost pažnje strukturama moći, stišavanje razlika i rušenje razlika. Caswell (2013, str. 387-388) zato predlaže na koje bi načine arhivistika mogla izbjeći iste. Prvo, arhivski pluralizam mora pažljivo pristupiti tvrdnjama o univerzalnosti. Ideje o tome što je arhivski pluralizam razlikuju se od društva do društva jer se koncepcija tog pojma razvija na različit način u različitim kontekstima. Američko viđenje arhivskog pluralizma o kojem govori Caswell različito je od onog koje

postoji u drugim zemljama te se treba izbjegavati tvrdnja da je baš taj pogled univerzalan. Nadalje, potrebno je posvetiti pažnju nejednakostima koje se manifestiraju u odnosima moći. Režimi i politike poput kolonijalizama, militarizama, rasizma i kapitalizma na različite su načine utjecali na različita društva. Stoga je potrebno prepoznati ispravnost ontologija i epistemologija različitih od naših, kao i činjenice da treba proći još vremena te da treba uložiti još truda kako bi se izgradilo povjerenje skupina koje su pretrpjele nepravdu zbog takvih sustava. Treće, potrebno je konstruirati arhivski pluralizam na način koji dopušta razlike, prihvaća neslaganje i jača se zahvaljujući neslaganju. Mišljenja teoretičara i arhivista po pitanjima vezanih uz temeljna arhivska načela neće se uvijek poklapati, a isto vrijedi i za mišljenja o pluralizmu. Potrebno je prihvatiti taj kaos, a ne lažnu koheziju. Konačno, Caswell spominje da, iako postoji dijeljena obveza prema arhivističkom pothvatu, mora se dopustiti da između arhiviste postoje prave i ponekad neprebrodivne razlike. Potrebno je ne rušiti te razlike i ne nastojati smanjiti ih prevelikim naglašavanjem zajedničkih stajališta.

Kao zaključak, Caswell (2013, str. 288-289) nudi tri potkategorije u kojima treba doći do daljnjeg istraživanja arhivskog pluralizma. Prva potkategorija je stvaranje teorije. Potrebno je istražiti nedominantne filozofske konceptualizacije pluralizma i pretpostaviti kako bi se takve konceptualizacije mogle primijeniti u arhivistici. Druga je arhivističko obrazovanje i rad na implementaciji pluralizma u arhivističko obrazovanje. Potrebno je istražiti na koji bi se način mogao promijeniti kurikulum koji bi odražavao arhivski pluralizam te kako naučiti studente misliti i raditi u sve različitim društvima. Treća je arhivska praksa u kojoj se još dosta toga mora učiniti kako bi se uspješno primijenio arhivski pluralizam. Potrebno je istražiti kakav utjecaj ima u pojedinačnim odlukama vrednovanja i većim dokumentacijskim strategijama, kako stvoriti sustave za opisivanje koji će održavati različite epistemologije i ontologije, i slična pitanja.

2.2. Etika brige i radikalna empatija

Caswell i Cifor (2016, str. 24) navode kako je jedan od čestih propusta *mainstream* arhiva u tome što ne vide žrtve kršenja ljudskih prava, kao ni izbjeglice i imigrante iz zajednica koje trpe takvo kršenje ljudskih prava, kao potencijalne korisnike zapisa u kojima su takve nepravde dokumentirane. Kao rješenje tog problema, ali brojnih drugih vezanih uz potlačene i marginalizirane skupine u arhivima nude etiku brige (engl. *ethics of care*) koja se temelji na radikalnoj empatiji (engl. *radical empathy*) i obvezama skrbi (engl. *obligations of*

care). Feministički teoretičari i teoretičarke preferiraju taj teorijski okvir preko univerzalnog okvira baziranog na ljudskim pravima te smatraju da bi etika brige mogla biti bolji izbor za zamišljanje i stvaranje pravednijeg društva. Arhiviste se u tom pristupu vidi kao njegovatelje koji su vezani za stvaratelje gradiva, temu gradiva, korisnike te zajednice kroz mrežu uzajamne afektivne odgovornosti. Prema feminističkoj etici koja se temelji na radikalnoj empatiji i odgovornostima brige, marginalizirane i potlačene skupine i njihovi pripadnici ne bi bili samo ciljana skupina korisnika, već bi oni trebali postati središnja točka u svim aspektima arhivistike, u postupcima poput vrednovanja i opisa arhivskog gradiva te u davanju pristupa gradivu. Takav bi pristup pretvorio arhive u „afektivne prostore orijentirane prema korisnicima sa uslugom koja u središtu ima zajednicu“ (Caswell i Cifor, 2016, str. 24). Etika brige nastala je iz razloga što su se u prošlosti iskustva muškaraca smatrala univerzalnim iskustvima svih ljudi, što je rezultiralo teorijama koje su „zasjenjivale živote žena i utišavale ženske glasove“ (Gilligan, 1982 u Caswell i Cifor, 2016, str. 28). Nadalje, feministička etika prevrće dominantnu pretpostavku o univerzalnosti muške koncepcije moralnosti te se zalaže za to da bi svi ljudi trebali više pažnje posvetiti brizi (Caswell i Cifor, 2016, str. 29). Radikalna empatija definirana je kao „sposobnost razumijevanja i cijenjenja osjećaja i iskustava neke druge osobe“ (Caswell i Cifor, 2016, str. 25). Autorice dalje navode kako je empatija radikalna ukoliko si arhivist dopusti definiranje navedenih odnosa čak i kada je njegov/njezin unutarnji afektivni odgovor prožet strahom, gađenjem ili ljutnjom jer je takva empatija usmjerena točno prema onima za koje se smatra da ju manje zavrjeđuju. Nekoliko godina nakon davanja ove definicije radikalne empatije, autorice su odlučile ispraviti dio u kojem se spominje usmjeravanje empatije prema onima koji ju najmanje zavrjeđuju. Ono što su zapravo htjele reći jest to da u središtu radikalne empatije trebaju biti žrtve rasizma, kapitalizma i bilo kakvog sličnog sustava zbog kojeg trpe diskriminaciju, a ne oni koji ih dovode u taj položaj, odnosno njihovi tlačitelji (Caswell i Cifor, 2021, str. 4). Prakticiranje radikalne empatije podrazumijeva borbu protiv *statusa quo* utemeljenog na uvjerenjima i sustavima opresije poput kapitalizma, seksizma i rasizma (Arroyo-Ramírez, Jones, O'Neill i Smith, 2021, str. 4). Nadalje, radikalna empatija „ojačava uzajamnost i povezanost“ ljudi te potiče one koji su u najprivilegiranijem položaju da iskoriste svoju poziciju i „preusmjere svoju moć na marginalizirane ljude, da ponovno ulože i preraspodjele svoje resurse i da promisle o načinima na koje ćemo generativno zajednički rasti“ (Arroyo-Ramírez i sur., 2021, str. 8). Naglašen je taj aspekt zajedničkog rasta jer dovodi do kolektivne aktivnosti ljudi kroz koju je omogućeno kretanje prema praksama oslobođenja (Arroyo-Ramírez i sur., 2021, str. 9).

Prema feminističkom pristupu koji opisuju Caswell i Cifor (2016, str. 33-39), arhivisti imaju afektivne odgovornosti (engl. *affective responsibilities*) prema drugima, a te bi se afektivne odgovornosti trebale provoditi uz radikalnu empatiju. Prva je afektivna odgovornost odnos između arhivista i stvaratelja zapisa. Ovaj odnos postoji usprkos tome što se arhivist i stvaratelj možda nikad nisu upoznali, pa čak i usprkos tome što je stvaratelj možda živio i stvarao u znatno daljoj prošlosti. Arhivist mora suosjećati sa stvarateljem i uključiti empatiju u svom arhivističkom djelovanju. Kao primjer Caswell navodi svoj rad u arhivu zajednice *South Asian American Digital Archive*. Gradivo tog arhiva posuđuje se od obitelji i institucija. Zatim se digitalizira i čini javno dostupnim, a na kraju se vraća imateljima. Prilikom obrade i digitalizacije jedne od zbirke, Caswell je naišla na oproštajno pismo stvaratelja Vaishna Das Bagaija na kojem je pisalo da ga nitko drugi ne smije čitati. Pritom je osjećala afektivnu odgovornost osigurati stvarateljevu privatnost iako je on bio mrtav već nekoliko desetaka godina. Caswell „nije digitalizirala privatno oproštajno pismo“ zbog „osjećaja empatije i brige za Bagaija koji su se razvili tijekom obrade njegove zbirke“ (Caswell i Cifor, 2016, str. 34). Druga je afektivna odgovornost odnos između arhivista i teme zapisa. Arhivist pritom mora brinuti o tome da suosjeća s tematikom zapisa i ljudima koji se unutra spominju te da uzme u obzir njihovu perspektivu u svom odlučivanju. Autorice kao primjer navode participativni model zajedničkog stvaranja koji autohtonom stanovništvu koje se spominje u zapisima daje pravo kontrole, opisa, korištenja i odgovora na zapise koji dokumentiraju kolonizatorsko nasilje. Takav model „pokazuje arhivsku odgovornost prema temi zapisa i osobama koje se nalaze u njemu i otvara mogućnost za nove i dublje odnose između arhiva i takvih ljudi“ (Caswell i Cifor, 2016, str. 36). Treća je afektivna odgovornost odnos između arhivista i korisnika. Ovdje arhivist treba shvatiti duboku afektivnu povezanost koju korisnici imaju sa zapisima i pronalaskom zapisa, ali i neuspješnom potragom za zapisima koji im znače na osobnoj razini, kao i osobne posljedice koje na korisnike ima interakcija s arhivima. Tako korisnici u zapisima mogu saznati bitne informacije, poput činjenice da su posvojeni ili da im je ubijen član obitelji, koje u njima pobuđuju afektivnu reakciju. Arhivist pritom za korisnike može napraviti male i velike, te osobne i institucijske promjene koje mogu imati velik utjecaj na arhivsku praksu. Četvrta je afektivna odgovornost odnos između arhivista i šire zajednice. Arhivisti imaju odgovornost prema ljudima koji nisu izravni korisnici zapisa iako korištenje zapisa ima utjecaj na njih. Pritom je potrebno izbjeći simboličko uništavanje, odnosno osjećaj koji prevladava u zajednicama u slučajevima kada su ljudi bitni za njihov identitet ignorirani ili pogrešno predstavljeni kroz arhivističko zbiranje. Dakle, arhivisti trebaju voditi računa o tome kakav utjecaj njihovo djelovanje ima

na širu zajednicu te čije glasove ušutkavaju ukoliko ne učine pojedinu zbirku dostupnom. Caswell (Caswell i Cifor, 2016, str. 41) ponovno daje primjer svog rada u arhivu zajednice, tvrdeći da rad tog arhiva „oblikuje kako zajednica vidi svoju prošlost, dokumentira svoju sadašnjost i zamišlja svoju budućnost“. U tom je slučaju bitan društveni utjecaj arhiva na šire zajednice, ali i generacije tih zajednica u budućnosti.

Potaknuta vlastitim iskustvom rada na zbirci povezanoj s ubojicom Tedom Bundyem, Demeter (2021, str. 14) predlaže još jedan oblik afektivne odgovornosti koji bi pokrивao odnos između arhivista međusobno te odnos arhivista samih sa sobom. Tvrdi kako intervencije nad gradivom takve prirode ostavljaju velik trag na osoblju koje ih provodi. Spominje kako je bila frustrirana kada je razmišljala o tome koliko je truda arhivsko osoblje trebalo uložiti pri sređivanju i opisu te zbirke te da je osjećala empatiju prema njihovom teškom i tmurnom radu koji je zahtijevala obrada takve zbirke. Demeter (2021, str. 15) zaključuje da „takve zbirke pokazuju arhivistima da je nemoguće postići neutralnost“, kao i da arhivisti ne bi trebali isključivati sebe iz svog posla jer, kako tvrdi, „ako samo opisujemo postupke, mičemo arhiviste iz arhiva i brišemo naš rad“. Traumatični zapisi zahtijevaju i emocionalan rad, a pritom je arhivistu teško isključiti vlastiti identitet u interakciji sa zbirkom, korisnicima i potencijalnim korisnicima. Pritom se pojavljuje i sekundarna arhivska traumatizacija (engl. *secondary archival trauma*) koja se zbog posljedica pretpostavke da bi arhivist trebao biti neutralan ponekad smatra „osobnom slaboću arhivista umjesto nečim što je neizbježno kada su ljudi izloženi traumatičnim zapisima“ (Demeter 17).

2.3. Arhivistika i socijalna pravda

Socijalna pravda usko je povezana s etikom brige, ali i vrednovanjem kroz određivanje afektivne vrijednosti zapisa o kojem će biti riječ u narednom poglavlju. U arhivistici se u proteklih nekoliko godina posebna pažnja posvećuje socijalnoj pravdi, primarno iz razloga što su arhivi ustanove koje imaju sposobnost stvoriti socijalnu pravdu ili nastaviti potvrđivati nepravdu kroz svoju „konstrukciju prošlosti, angažiranost u sadašnjosti te oblikovanje mogućih budućnosti“ (Caswell i Cifor, 2016, str. 15). Socijalna pravda definirana je kao „idealna vizija prema kojoj je svako ljudsko biće jednake i neprocjenjive vrijednosti te ima pravo na dijeljene standarde slobode, jednakosti i poštovanja“; „navedeni standardi vrijede i za šire društvene skupine poput zajednica i kulturnih skupina“; „povreda navedenih standarda mora se prepoznati i konfrontirati“; posebna se pažnja stavlja na „nejednakosti u moći i kako

se one manifestiraju u institucijama te na sustavne nejednakosti koje promiču interese nekih skupina na račun drugih skupina u distribuciji materijalnih dobara, socijalne pomoći, prava, zaštita i mogućnosti; „socijalna je pravda uvijek proces i nikad se ne može postići u potpunosti“ (Duff i sur., 2013 navedeno u Punzalan i Caswell, 2013, str. 2). Socijalna pravda je vrijedan cilj, a arhivistika i arhivi mogu doprinijeti načinu na koji se socijalna pravda zamišlja i provodi (Punzalan i Caswell, 2013, str. 3). Arhivisti pritom imaju stručnu odgovornost kroz svoj rad dovesti do pravičnije budućnosti.

Socijalna pravda u arhivistici razvija se u pet pravaca: „uključivanje premalo predstavljenih i marginaliziranih sektora društva“, „ponovna interpretacija i proširenje arhivskih koncepata“, „razvoj arhiva zajednica“, „ponovno promišljanje o arhivskom obrazovanju i obuci“ te „nastojanje da se dokumentiraju povrede ljudskih prava“ (Punzalan i Caswell, 2013, str. 3). Prvi pravac, uključivanje premalo predstavljenih i marginaliziranih sektora društva, razvija se kroz radikalne društvene pokrete u 1960-im i 1970-im godinama prošlog stoljeća kada su arhivisti počeli preispitivati tradicionalne perspektive gledanja na vrijednost i važnost zapisa (Punzalan i Caswell, 2013, str. 4). U 1970-im i 1980-im godinama prošlog stoljeća Booms i Zinn pozivaju državne arhive da bolje predstavljaju društvo te naglašavaju potrebu za inkluzivnošću i zbirkama koje bi predstavljale čitavo društvo. Preispituje se i ideja arhivske neutralnosti, kao i favoriziranje bogatih i moćnih članova društva preko onih koji su marginalizirani. Na temeljima ovih ideja nastaju novi pristupi vrednovanju arhivskog gradiva te dolazi i do arhivskog aktivizma. Drugi pravac, ponovna interpretacija i proširenje arhivskih koncepta, znači da se pojavljuje potreba za promjenama u tome što arhivi sakupljaju, kao i temeljnim arhivskim načelima, kako bi se bolje predstavljale i služile marginalizirane zajednice (Punzalan i Caswell, 2013, str. 5). Jedna od takvih promjena nastaje u shvaćanju načela provenijencije. Pritom ono postaje „dinamičan koncept koji uključuje staratelje zapisa, koji mogu biti zastupnici dominantnih kolonijalnih ili opresivnih institucija“, ali i „subjekte samih zapisa, arhiviste koji postupaju sa zapisima, te brojne instancije njihovih interpretacija i korištenja od strane istraživača“ (Punzalan i Caswell, 2013, str. 5). Treći pravac, razvoj arhiva zajednica, označava „diskurse arhiva zajednica koji proširuju pojam toga tko ima moć postupati i kontrolirati arhivske zapise“ (Punzalan i Caswell, 2013, str. 6). Pritom se primjenjuju određene ideje iz postkustodijalnih zamisli i mijenjaju se tradicionalni modeli posjedovanja arhivskog gradiva pa takvi modeli postaju više participativni. Broj takvih arhiva zajednica sve je veći te se oni mogu smatrati oblikom političkog protesta jer se kroz njih pokušava promijeniti način na koji se ispisuje

povijest te ispraviti dominantne priče o prošlosti. Četvrti pravac, ponovno promišljanje o arhivskom obrazovanju i obuci, povezan je s arhivskim pluralizmom i nastojanjem da se stvori bolji model arhivskog obrazovanja (Punzalan i Caswell, 2013, str. 6). Peti pravac, nastojanje da se dokumentiraju povrede ljudskih prava, označava potrebu arhiva da aktivno konfrontiraju moć i nasilje u društvu (Punzalan i Caswell, 2013, str. 6). Zapisi i arhivisti „mogu igrati ključnu ulogu u društvima koja se suočavaju sa široko raširenim povredama ljudskih prava“ (Punzalan i Caswell, 2013, str. 6). U isto vrijeme zapisi se u brojnim dijelovima svijeta mogu koristiti kao „instrumenti za opresiju, diskriminaciju, nejednakim prilikama i pristupu resursima, te sustavnom institucijskom nasilju“ te je zato bitno da arhivisti preuzmu ulogu u traženju pravde za žrtve takvih povreda ljudskih prava (Punzalan i Caswell, 2013, str. 7).

3. Feministički pristup vrednovanju arhivskog gradiva

Vrednovanje je „postupak kojim se procjenjuje vrijednost zapisa i utvrđuje rok do kojega će se čuvati određena vrsta gradiva ili jedinice gradiva te se određuje postupak sa svakom vrstom ili jedinicom gradiva po isteku roka čuvanja” (Mihaljević, Mihaljević i Stančić, 2015, str. 96). Kao što je spomenuto i u samoj definiciji, jedan od središnjih koncepata u vrednovanju jest arhivska vrijednost zapisa koja se utvrđuje provođenjem tog postupka. Postoje brojne teorije vrednovanja i arhivske vrijednosti koje na ova dva koncepta gledaju iz različitih perspektiva. Najutjecajnije se teorije pojavljuju u 20. stoljeću iz razloga što su se u to vrijeme počele proizvoditi velike količine gradiva koje su se na neki način morale obuzdati (Tschan 2002, str. 180).

Prva utjecajna promišljanja o ovim konceptima nude Jenkinson i Schellenberg. Njihova se mišljenja drastično razlikuju: dok je Schellenbergov arhivist „pragmatični intervencionist“ kojem je jedna od temeljnih zadaća vrednovanje gradiva, Jenkinsonov arhivist je „pasivni čuvar“ gradiva koji ne bi trebao provoditi taj postupak (Tschan, 2002, str. 177). Mišljenja ovih teoretičara razilaze se i po pitanju vrijednosti zapisa: za Schellenberga osim primarne vrijednosti postoji i sekundarna vrijednost koja se dijeli na dokaznu i informacijsku vrijednost. U drugoj polovici 20. stoljeća javljaju se i drugi teoretičari koji predlažu nove pristupe vezane uz vrednovanje i vrijednost zapisa. Neki od tih pristupa su makrovrednovanje, dokumentacijska strategija, Minnesota metoda, postmodernistički pristup i brojni drugi (Caswell, 2021).

U 21. stoljeću dolazi do feminističke kritike dotadašnjih pristupa vrednovanju, kao i prijedloga na koje bi se načine taj postupak mogao provoditi za bolje predstavljanje potlačenih i marginaliziranih zajednica te kako bi to moglo dovesti do njihovog oslobođenja od opresivnih sustava (Caswell, 2021). Pritom se predlaže vrednovanje s položaja feminističkog stajališta (Caswell, 2021). Predlaže se i primjena afektivne vrijednosti kao kriterija u vrednovanju jer ona može služiti kao „sila kojom bi se ispravile nejednakosti vezane uz moć u arhivima“ (Cifor, 2016, str. 13).

3.1. Tradicionalni pristupi vrednovanju i vrijednosti arhivskog gradiva

Kao što je već spomenuto, Jenkinson i Schellenberg teoretičari su arhivistike čija su djela imala veliki utjecaj na razvoj te znanosti. Njihovi se stavovi često drastično razlikuju (Tschan, 2002, str. 176), posebice kada je u pitanju vrednovanje arhivskog gradiva (Tschan, 2002, str. 177). Jenkinson se smatra pasivnim čuvarom koji nastoji očuvati svo gradivo, pazeći na fizičku i moralnu obranu arhiva, dok je Schellenberg pragmatičan intervencionist i zagovaratelj popisa s rokovima čuvanja. Prema Jenkinsonu, arhivsko gradivo nastaje prirodnom akumulacijom za vrijeme obavljanja regularnih poslova, a ne odvajanjem za očuvanje (Tschan, 2002, str. 178). Za stvaranje i očuvanje gradiva zaslužni su stvaratelji koji to čine za vlastitu uporabu bez razmišljanja o budućem korištenju gradiva, što gradivu daje svojstva autentičnosti i nedjeljivosti. Arhivsko gradivo kroz ta svojstva dobiva vrijednost kao dokaz prošlosti. Primarna je zadaća za Jenkinsona fizička i moralna zaštita arhiva i arhivskog gradiva, odnosno njihovog integriteta, nedjeljivosti, autentičnosti i arhivske vrijednosti koja iz svega toga rezultira. Mijenjanje ili uništavanje zapisa smanjilo bi mu integritet i vrijednost.

Što se tiče Schellenberga, njegove su ideje često u sukobu s Jenkinsonovim idejama, no neke su i dalje u skladu tradicionalnim pogledom na arhivistiku, poput načela provenijencije (Tschan, 2002, str. 179). Nadalje, Schellenberg se slagao da je arhivsko gradivo stvoreno tijekom određenih aktivnosti u poslovanju za postizanje određenih ciljeva te da bi se takvi zapisi trebali čuvati u potpunosti, bez mijenjanja ili neovlaštenog izlučivanja. Ali moderni zapisi na kojima je radio Schellenberg razlikuju se od starijih zapisa te su zbog velike količine zahtijevali novu arhivsku teoriju i načela (Tschan, 2002, str. 180). Zato se je Schellenberg zalagao za smanjivanje količine zapisa kroz odabiranje onih koji imaju trajnu vrijednost. Za takve bi se zapise tada omogućio pristup istraživača. Na temelju svega ovog Schellenberg predlaže novu koncepciju vrijednosti gradiva. Osim što zapisi imaju primarnu vrijednost kao dokazi za stvaratelja, oni imaju i sekundarnu vrijednost. Sekundarna se vrijednost prema Schellenbergovoj teoriji dijeli na dokaznu vrijednost i informacijsku vrijednost: dokazna vrijednost „nudi dokaze o načinu na koji su agencije organizirane i izvršavaju funkcije za koje su nadležne“, a informacijska se „odnosi na konkretne teme s kojima se određene agencije bave“ (Tschan, 2002, str. 180). Odabiranje zapisa na temelju njihove sekundarne vrijednosti transformira ih iz dokumentarnih zapisa u arhivsko gradivo (Tschan, 2002, str. 181). Dakle, prema Schellenbergu, arhivsko je gradivo odabrano za trajno očuvanje zbog njegove vrijednosti za istraživačke potrebe i potrebe referenciranja te se zbog toga razlikuje od zapisa. Kod Jenkinsona ne postoji takva podjela. Prema njegovom mišljenju

arhivski zapis postaje arhivskim jer je stavljen postrane i očuvan za stvarateljeve potrebe, a ne zbog potencijalne buduće vrijednosti (Tschan, 2002, str. 182).

Najveća razlika između dvojice arhivista po tom pitanju jest u tome što je odabir zapisa za trajno očuvanje i potencijalno izlučivanje za Jenkinsona odluka koju donosi stvaratelj, dok kod Schellenberga odluka u odabiranju ovisi ponajviše o istraživačkim potrebama koje taj zapis može zadovoljiti (Tschan, 2002, str. 182). Prema Jenkinsonu, jedino sami stvaratelji imaju pravu uništiti zapise, a oni bi se u teoriji trebali pobrinuti da je gradivo sređeno prije dolaska u arhiv (Tschan, 2002, str. 183). Njegov arhivist ima samo savjetodavnu ulogu (Tschan, 2002, str. 186). Schellenbergov je arhivist „stručnjak koji odabire dokumente korištene za administrativne potrebe i brine o njihovom očuvanju, uglavnom za znanstveno korištenje“ (Tschan, 2002, str. 186). Nadalje, mora blisko surađivati s upraviteljem zapisima jer imaju zajedničke interese i ciljeve.

U drugoj polovici 20. stoljeća pojavljuju se nove teorije koje nude drugačiji pogled na arhivsko gradivo i njegovu vrijednost. Pojavljuje se dokumentacijska strategija kroz koju se predlaže da bi arhivi trebali imati širu ulogu te da bi zadatak arhivista trebao biti „očuvanje čim potpunije i točnije slike cijelog društva“ (Tschan, 2002, str. 187). Pobornici dokumentacijske strategije kritizirali su sekundarnu vrijednost koju je predložio Schellenberg iz razloga što bi takvo vrednovanje „uzrokovalo usku dokumentaciju koja je pristrana i koja ne može odražavati pravu različitost društva“ (Tschan, 2002, str. 187). Nadalje, nemoguće je vrednovati pozivajući se na istraživačke potrebe u budućnosti (Tschan, 2002, str. 188). Prema Boomsovom mišljenju, društvo bi trebalo imati ulogu u vrednovanju vrijednosti arhivskog gradiva jer je „odlučilo što je vrijedno i što zaslužuje biti uključeno u dokumentacijskom zapisu“ (Tschan, 2002, str. 188). Pritom je bitan i značaj koji stvaratelj ima u društvu jer se kroz funkcije stvaratelja odražava ono što je važno za želje i potrebe društva. Ipak, i njihova se je ideja bazirala na prosudbi arhivske vrijednosti te se po tom pitanju nije puno razlikovala od Schellenbergove (Tschan, 2002, str. 189). Osim dokumentacijske strategije, pojavljuju se makro-vrednovanje i institucijska funkcionalna analiza. Makro-vrednovanje usredotočuje se na „društveni kontekst u kojem zapisi nastaju kako bi se zabilježile sve funkcije, programi i aktivnosti stvaratelja zapisa koji su u interakciji sa čitavim društvom i utječu na njega“ (Cook, 1997 navedeno u Tschan, 2002). Kroz funkcionalnu se analizu „pridobiva znanje o tome što je potrebno dokumentirati“; to se znanje pridobiva kroz „pažljivo proučava svrha i funkcija struktura unutar određenih institucija koje će se dokumentirati“ (Tschan, 2002, str. 189).

3.2. Vrednovanje s pozicije feminističkog stajališta

U 21. stoljeću pojavljuju se još različitih pristupa vrednovanju i određivanju arhivske vrijednosti, a jedan od njih je vrednovanje s pozicije feminističkog stajališta (engl. *feminist standpoint appraisal*) koje predlaže Michelle Caswell (2021). Prema njenim riječima, „dominantna zapadnjačka literatura na temu vrednovanja arhivskog gradiva iz 20. stoljeća ignorira i umanjuje važnost stajališta arhivista“ (Caswell, 2021, str. 6). Nadalje, tvrdi kako su kanonsku teoriju vrednovanja većinski stvorili „bijeli muškarci koji pozicioniraju sebe i svoje odluke kao neobilježene i u službi moći“. Nadodaje kako je puno toga izgubljeno zbog kanonizacije ideja, a najvažnije od svega jest važnost pogleda na stvari izvan dominantnih struktura moći. Epistemologije feminističkog stajališta otvaraju prostor za ponovno promišljanje o postupcima kojima se određuje arhivska vrijednost te ulozi koju arhivist igra u tom postupku. Pritom se naginje prema novoj metodologiji, epistemologiji i političkoj strategiji za vrednovanje arhivskog gradiva koju Caswell naziva vrednovanjem s pozicije feminističkog stajališta.

Epistemologija feminističkog stajališta polazi od točke da moć opravdava i preferira određene oblike znanja i načine stvaranja tog znanja preko drugih oblika znanja i načina stvaranja znanja (Caswell, 2021, str. 9). Jedan od njenih primarnih ciljeva jest „ojačavanje nedominantnih oblika znanja na način da se stavlja naglasak na njihovu intelektualnu vrijednost i potvrđuje kako držanje takvih marginaliziranih epistemologija ima i svoje intelektualne prednosti“ poput sposobnosti marginaliziranih zajednica da „vide stvari na drukčiji način nego što to čine oni na pozicijama moći, a te razlike u perspektivi ojačavaju i obogaćuju stvaranje znanja“ (Caswell, 2021, str. 9). Ono što je bitno za arhivistiku jest da epistemologija feminističkog stajališta razotkriva navodnu neutralnost položaja muškaraca i superiornosti bjelačke rase. Problem nastaje iz razloga što je dominantna pozicija u znanosti „ona u kojoj je bjelačka i muška subjektivnost u središtu analize dok se pritom tvrdi da je takvo središte zapravo neutralno i objektivno“ (Caswell, 2021, str. 9). Teoretičari feminističkog stajališta nastoje prozvati dominantne sustave koji propagiraju takvo razmišljanje jer su kroz njega naštetili potlačenim zajednicama. Nadalje, daju „epistemološki prioritet pozicijama koje dolaze iz potlačenih naroda i zajednica“ (Caswell, 2021, str. 8).

Caswell (2021, str. 14) u središte svoje kritike dominantnih teorija vrednovanja u arhivistici stavlja navodno univerzalan i neutralan „pogled niotkud“ (engl. *view-from-nowhere*) kroz koji se arhivisti trude ne ostavljati svoje tragove u svom vrednovanju. Takav položaj zauzima većina dominantnih teoretičara arhivistike ne uzimajući pritom u obzir

poziciju arhivista. To dovodi do obnavljanja ideja i identiteta tradicionalno privilegiranih osoba koji su predstavljeni kao nešto univerzalno (Caswell, 2021, str. 15). Kako bi prikazala koliko je dominantna ideja „pogleda niotkud“, Caswell izdvaja načine na koji značajne teorije vrednovanja arhivskog gradiva propagiraju tu ideju. Dominacija pozicije vrednovanja kroz „pogled niotkud“ počinje od Jenkinsona. On traži moralnu obranu istine i izuzimanje osobnih odluka arhivista što dovodi do pogleda niotkud i navodne nepristranosti koja je zapravo pogled iz perspektive velike upravljačke birokracije (Caswell, 2021, str. 16). Arhivist je pritom u službi navodne univerzalne istine. Iako se Schellenberg, sljedeći veliki teoretičar arhivistike, zalagao za aktivniju ulogu arhivista u vrednovanju, arhivisti su i dalje bili primarno u službi svojih poslodavaca, posebice vladinih agencija. To je utjecalo na njegovu metodologiju vrednovanja i određivanja vrijednosti gradiva jer je primarni je cilj bio zadovoljiti potrebe vlade, a zatim potrebe privatnih stručnjaka i opće javnosti. Ipak, tvrdi da se „odluke u vrednovanju ne bi se smjele temeljiti na intuiciji i proizvoljnim pretpostavkama vrijednosti“, već na „temeljitim analizama dokumentacije“ (Schellenberg, 1956 navedeno u Caswell, 2021, str. 16). Arhivist je pritom u službi institucije koja ga zapošljava i vlade. Arhivistički teoretičari zapadnjačke tradicije 1970-ih godina prošlog stoljeća premještaju intelektualni autoritet u vrednovanju s institucije na društvo. Caswell (2021, str. 17) prenosi ideju Boomsa prema kojoj bi se samo društvo i javno mišljenje trebali uključiti u arhivsko vrednovanje. Cook svojim idejama o makro-vrednovanju proširuje Boomsov zaključak tako što stavlja naglasak na vrednovanje funkcija koje provode stvaratelji gradiva jer pretpostavlja da ti stvaratelji, kao i građani i organizacije sa kojima su ti stvaratelji u interakciji, čine kolektivno funkcioniranje društva (Cook, 1997 navedeno u Caswell, 2021, str. 17). Samim time bi društvene vrijednosti bile u središtu vrednovanja. Cook smatra vrednovanje subjektivnim postupkom i naglašava da se sve što arhivist radi mora dokumentirati kako bi se stvorili standardi za vrednovanje (Caswell, 2021, str. 18). Cook tvrdi da se makro-vrednovanjem daje glas marginaliziranim skupinama, no njegov pristup pretpostavlja da postoji potpuno funkcionalna demokratska vlada koja u potpunosti zadovoljava potrebe i odražava vrijednosti svog građanstva. Suprotno od toga, epistemologija feminističkog stajališta legitimizira poglede izvan sustava, odnosno poglede ljudi koji ne vjeruju namjerama vlade i njezine sposobnosti preciznog predstavljanja volje svih ljudi. Iz ove perspektive, „zazivanje društva ima totalitarne, univerzalne i kolonizatorske tendencije jer društvu nikada nije samo jedna, unikatna stvar, a kada je konstruirano kao takvo, uvijek se izostavljaju marginalizirane zajednice“ (Caswell, 2021, str. 18). Dokumentacijska strategija koju zagovara Helen Samuels uzima istraživanje bez pogleda kao bitnu pretpostavku za

sveobuhvatnije i više inkluzivne arhive. Odabir se pritom mora „temeljiti na trenutnom razumijevanju i današnjim vrijednostima“, a arhivist mora predstavljati društvo, a ne vlastitu poziciju ili zajednicu (Samuels, 1986 navedeno u Caswell 2021, str. 18). U 1980-ima i 1990-ima u vrednovanju se pojavljuju standardizirane rubrike kojima se taj postupak može obavljati bez referiranja na osobni identitet ili poziciju zajednice. Pojavljuje se i Minnesota metoda koja preporučuje racionalnu i učinkovitu strategiju za određivanje institucijske politike vrednovanja. Takve bi politike trebale pomoći u smanjenu subjektivnosti i područnosti koja postoji u arhivskom vrednovanju (Caswell, 2021, str. 19). Arhivisti čije se ideje temelje na postmodernizmu i dekonstrukciji prepoznaju aktivnu ulogu koju arhivist ima u stvaranju vrijednosti kroz svoje odluke u vrednovanju, ali u većini njihove literature takav se pogled smatra preprekom, a ne stajalištem koji se treba ojačati. Terry Cook (1991 navedeno u Caswell, 2021) također priznaje aktivnu ulogu arhivista u oblikovanju povijesti, ali tu poziciju vidi kao nešto što se treba ublažiti „kako bi se postigao univerzalni balans u arhivima“. Politička pozicija i identitet se, dakle, vidi kao nešto što se mora prepoznati i preko čega se zatim mora preći, a ne kao epistemologijski ispravan pogled kojem se treba dati prednost.

Verne Harris jedan je od prvih teoretičara koji prihvaća poziciju arhivista koji vrednuje u stvaranju vrijednosti. Harrisov rad naglašava „brojne slojeve intervencije i interpretacije koje arhivist unosi u vrednovanje“ te nudi kritiku protiv navodne objektivnosti u arhivistici (Caswell, 2021, str. 21). On tvrdi kako je za arhiviste koje vrednuju „glavna zadaća očuvanje zapisa koji imaju arhivsku vrijednost“, ali pridodaje da „ono što može smatrati arhivskom vrijednošću jest, i uvijek će biti, ovisno o mjestu, vremenu, kulturi i subjektivnosti pojedinca“ jer „arhivska vrijednost nije nešto što postoji negdje izvan čovječanstva, ona nije nešto izvorno, uzvišeno, objektivno“ (Harris, 2002 u Caswell, 2021, str. 21). Caswell (2021, str. 22) se na kraju referira na arhiviste koji su usredotočeni na vrednovanje koje predstavlja stavove i vrijednosti marginaliziranih zajednica, a ne društva u cjelini, kao i na participativno vrednovanje koje uključuje tradicionalno marginalizirane zajednice u tom postupku.

Nakon detaljne analize arhivističkih teorija vrednovanja koje u središtu imaju „pogled niotkud“ ili vide subjektivnost arhivista u tom postupku kao nešto što bi se trebalo izbjegavati, Caswell predstavlja vrednovanje s pozicije feminističkog stajališta kao epistemologiju, metodologiju i političku strategiju. To je epistemologija jer u kontekstu vrednovanja objašnjava kako da arhivist zna prepoznati *što* ima vrijednost i samim time što je vrijedno arhivske intervencije. Prema vrednovanju s pozicije feminističkog stajališta, najveća

vrijednost zapisa jest u njihovoj sposobnosti da dokumentiraju radnje potlačenih ljudi, kao i da služe njihovim potrebama (Caswell, 2021, str. 23). Takva pozicija nudi ispravak u prevelikoj predstavljenosti identiteta i prioriteta privilegiranih ljudi u arhivima te daje prednost zajednicama potlačenim od strane dominantnih institucija i struktura. Osim toga, vrednovanje s pozicije feminističkog stajališta nudi i metodologiju za provođenje postupka vrednovanja (Caswell, 2021, str. 27). Takvo se vrednovanje ne temelji na rubrikama ili postupku u kojem se ide korak po korak, već se nudi nekoliko pitanja koja se arhivist treba pitati pri vrednovanju koje u središte stavlja potlačene. Neka od ponuđenih pitanja glase: „U kakvom su odnosu moje vlastito stajališta i ova zbirke?“, „Je li moje stajalište u odnosu na ovu zbirku na strani tlačitelja ili potlačenih?“, „Pružaju li ovi zapisi perspektivu potlačenih skupina?“, „Tko je izostavljen u arhivima općenito, a tko u zapisima koje prikuplja ova konkretna institucija ili organizacija?“ i „Kakav afektivan utjecaj moje odluke u vrednovanju imaju na potlačene zajednice?“ (Caswell, 2021, str. 28). I konačno, vrednovanje s pozicije feminističkog stajališta također je i „eksplicitno politička strategija iz razloga što mu je glavni cilj oslobođenje potlačenih ljudi“ (Caswell, 2021, str. 29).

3.3. Afektivna vrijednost arhivskog gradiva

Afekt je “sila koja stvara odnos između tijela i svijeta“ te je samim time „u središtu načina na koji ljudi formiraju, održavaju i prekidaju društvene odnose, razlike te individualne i zajedničke identitete“ (Cifor, 2015, str. 8). Arhivi su na brojne načine odgovorni za održavanje, dokumentiranje i prikaz tih odnosa između zapisa i ljudi, ideologija, institucija, sustava i svjetova preko vremenskih i prostornih granica. Pritom su kroz „oblikovanje prošlosti, sudjelovanje u sadašnjosti i stvaranje budućnosti“ odgovorni za reproduciranje socijalne pravde i nepravde (Cifor, 2015, str. 8). Na taj su način povezani s teorijom afekta koja „nudi teorijske alate za angažiranje u sadašnjosti [...] kako bi se produbili načini na koje analiziramo i razumijemo stvari, kao i ponovno promislilo o arhivskim funkcijama i konceptima, uključujući vrednovanje, svjedočenje, pristup i korištenje“ (Cifor, 2015, str. 27). Afektivna vrijednost arhivskog gradiva pritom bi se trebala postaviti kao kriterij s obzirom da se može koristiti kao sila kojom bi se ispravile nejednakosti vezane uz moć u arhivima (Cifor, 2015, str. 13). Cifor se referira na Harrisovu ideju da se kroz vrednovanje ne utvrđuje arhivsku vrijednost zapisa, već se ona stvara, kao i da je ono što se smatra arhivskom vrijednošću „dijelom stvoreno kroz stavove i perspektive arhivista koji vrednuju, kvalitetu njihovog rada, politike koje slijede pri radu, te njihove interakcije s uključenim stvarateljima

zapisa, temama i zajednicama“ (Harris, 2002 navedeno u Cifor, 2015, str. 13). Zato je potrebno preispitati tko ima moć u vrednovanju i za koje se zapise može smatrati da imaju trajnu vrijednost.

Okviri i postupci vrednovanja u tradicionalnim arhivima na nedovoljno adekvatan način pristupaju afektivnim iskustvima i ne prepoznaju svoju ulogu u stvaranju afekta, a samim time ignoriraju ili ušutkavaju glasove marginaliziranih skupina (Cifor, 2015, str. 14). Takav se pristup izbjegava u arhivima zajednica kojima je afekt u središtu misije i politike, a jedan od njih je *Lesbian Herstory Archives* koji dokumentira iskustva ljudi iz LGBTQ zajednice (Cifor, 2015, str. 15). Takvim je arhivima bitan afektivni doživljaj korisnika, a pri sakupljanju i vrednovanju sadržaja sudjeluje veća skupina ljudi koja vrednuje uzimajući u obzir afektivnu vrijednost koja im je bitna onoliko koliko je povijesna i istraživačka vrijednost bitna tradicionalnim arhivima. Kroz takvo participativno vrednovanje dolazi se do raznih oblika zapisa, poput usmenih ispovijesti, manuskripta te osobnih fotografija i pisama (Cifor, 2015, str. 16). Različitost formata zapisa koje sakupljaju arhivi zajednica pridonosi prikazivanju i prihvaćaju različitih načina znanja, uključujući i afektivan, kojima se nije pridavala pažnja od strane tradicionalnih arhiva (Caswell, 2014 navedeno u Cifor, 2015, str. 16). Takve prakse sakupljanja i vrednovanja koje uzimaju u obzir potencijalnu afektivnu vrijednost na posljetku dovode do „remecenja dominantnih struktura moći, sakupljanja nedokumentiranih zajednica i iskustva te proširenja kulturalnih konteksta i načina znanja“ (Cifor, 2015, str. 16). Zapisi se pritom vide kao „repozitoriji osjećaja“ te se na društveno transformativan način mijenja mišljenje o tome kako, tko i što ima trajnu vrijednost (Cvetkovich, 2003 navedeno u Cifor, 2015, str. 16).

Arhivisti su i svjedoci, a samim su time uključeni u odnose etike svjedočenja te bi trebali postati „instrumenti socijalne pravde koji pomažu širem društvu u etičkim i značajnim postupcima svjedočenja“ (Cifor, 2015, str. 18). Arhivist mora biti otvoren prema afektivnom odgovoru čak i na stvari koje ne može u potpunosti razumjeti ili osobno osjetiti te si treba dopustiti osjećati bol kada čuje svjedočanstva marginaliziranih zajednica (Cifor, 2015, str. 19). Dakle, provođenje pravde u arhivima znači slušanje marginaliziranih glasova i pomaganje da izrone na površnu (Cifor, 2015, str. 22). Osim što je u arhivima bitno prihvatiti ulogu svjedoka i instrumenta socijalne pravde, potrebno je odupirati se onom što Berland (2011 navedeno u Cifor, 2015, str. 24) naziva okrutnim optimizmom (engl. *cruel optimism*). Taj se koncept spominje u sklopu neoliberalizma, ideologije prema kojoj prioritet postaju profitabilnost, troškovna učinkovitost i smanjivanje potrošenih sredstava (Cifor, 2015, str.

23). U tom je sustavu sve veća privatizacija arhiva te samim time privatne korporacije dobivaju u ruke velike količine privatnih podataka. Okrutni optimizam obilježava „afektivna privrženost osoba stanju stvari, načinu života ili objektu koji obećavaju dobar život, iako su zapravo prepreka koja sprječava napredak“ (Cifor, 2015, str. 24). Pritom se stvara privrženost za sve manje moguću fantaziju dobrog života usprkos tome što postoje dokazi da se liberalno-kapitalističkim društvima jednostavno ne može vjerovati da će pružiti bilo što od toga (Cifor, 2015, str. 25). U fantaziju dobrog života u arhivima spada velik broj resursa i mogućnosti, dostupnost pravednog pristupa svima, osiguravanje arhivskog posla te poštena kompenzacija i društvena prepoznatljivost vrijednosti arhiva. Sve je ovo nemoguće postići u sadašnjem sustavu. Ono što se zapravo događa jest to da se sve manje ulaže u arhive i druge institucije te se arhivi obvezuju za privatne korporacije. Nadalje, digitalizirani su zapisi „dostupni samo određenim privilegiranim korisnicima, i to iza skupih pretplatnih zidova koji uskraćuju pristup, korištenje te intelektualnu slobodu“ (Cifor, 2015, str. 26). Identifikacija i prozivanje okrutnog optimizma stoga se smatraju prvim bitnim koracima prema pobijanju opresivnih uvjeta (Cifor, 2015, str. 25). Teorija afekta pritom nudi ključne alate za izbavljanje arhiva iz ovakvih loših odnosa koji ih zarobljavaju i obećavaju nemoguće (Cifor, 2015, str. 27).

4. Arhivi zajednica

Prije definiranja arhiva zajednica, potrebno je definirati što je to zajednica. Iako je vrlo teško doći odrediti konkretnu definiciju koja bi odgovarala u svim kontekstima, za Flinna (2007, str. 153) je zajednica „skupina ljudi koja definira samu sebe na temelju lokaliteta, kulture, vjere, pozadine ili nekog drugog dijeljenog identiteta ili interesa.“ Brojne takve skupine imaju lokalni fokus, čak i ako se sastaju u virtualnom prostoru. Neke od njih imaju i potpuno drugačiji dijeljeni fokus poput seksualnosti, zanimanja, etniciteta, vjere, interesa, ili kombinaciju više ovih fokusa. Arhivi zajednica su „zbirke koje se sastoje od gradiva kojeg prikupljali pripadnici određene zajednice i nad čijim korištenjem pripadnici zajednice imaju određenu razinu kontrole“ (Flinn, Stevens i Shepherd, 2009, str.73). Na taj način zbirke se mogu čuvati neovisno o *mainstream* ustanovama, ali i uz primanje određenih oblika potpore od strane takvih ustanova. Pritom je najvažnija osobitost ovakvih arhiva „aktivno sudjelovanje zajednice u dokumentiranju i davanju pristupa povijesti njihove skupine i/ili lokaliteta *pod vlastitim uvjetima*“ (Flinn, Stevens i Shepherd, 2009, str.73, naglasak u originalu). Takvi samostalni arhivi nastaju zbog manjka interesa koji pokazuju *mainstream* ustanove za nedominantnim povijestima, ali iz nepovjerenja zajednica prema tim ustanovama (Flinn, Stevens i Shepherd, 2009, str.73). Gradivo koje arhivi zajednica sakupljaju raznoliko je: to mogu biti fizički objekti, papirnati i digitalni zapisi, audiovizualni sadržaji i osobna svjedočanstva (Flinn, 2007, str. 153) zajednice. Bitno je napomenuti da su povijesti ljudi iz raznih skupina bitne ne samo za te skupine, već i za sve ostale (Flinn, 2007, str. 151). Usprkos tome, takve su skupine često marginalizirane ili nedovoljno predstavljane u dominantnim povijestima. Takva je marginalizacija indikator većih društvenih i ekonomskih nejednakosti, a borba protiv marginalizacije i izostavljanja nije samo u interesu tih skupina, već i svih ljudi baš iz razloga što njihove priče i iskustva doprinose svima.

Kao što je spomenuto u prethodnih poglavljima, arhivi zajednica u središtu imaju brojne koncepte i teorije koje zagovaraju feminističke teoretičarke, poput odnosa radikalne empatije, ostvarivanja socijalne pravde i vrednovanja prema afektivnoj vrijednosti. Nadalje, u središte su stavljene marginalizirane zajednice koje su kroz povijest bile ignorirane ili ušutkavane od strane *mainstream* ustanova. U ovim arhivima takve marginalizirane zajednice dobivaju glas, a kao jedan od temeljnih ciljeva uzima se njihovo oslobođenje. Pritom je bitno uzeti u obzir koje prednosti marginaliziranim zajednicama donosi stvaranje takvog arhiva, kao i razloge iz

kojih nastaju. Nadalje, potrebno je usredotočiti se na probleme na koje takvi arhivi mogu naići, poput okrutnog optimizma i manjka financijskih sredstava, kao i na potencijalna rješenja tih problema.

4.1. Povijest i načela stvaranja arhiva zajednica

Arhivi zajednica nisu nova pojava iako nemaju oduvijek taj naziv (Flinn, 2007, str. 155). Zanimanje za lokalne povijesti, kao i pisanje o njima koje je dovelo do stvaranja zbirki lokalnog gradiva, postoji još od antikvarijata u 17. stoljeća (Flinn, 2007, str. 155). Nakon Drugog svjetskog rata to se zanimanje i poštovanje prema lokalnoj povijesti dodatno povećava, a lokalna povijest postaje i akademskom disciplinom. Zanimanje za sakupljanje zapisa vezanih uz pojedine zajednice započelo je 1960-ih godina prošlog stoljeća pojavom proturatnih i feminističkih pokreta, pokreta za građanska prava i pokreta za prava homoseksualnih osoba te brojnih drugih (Sheffield, 2017, str. 352). Na sastanku američkih arhivista 1970. godine Howard Zinn svratio je pažnju prisutnih arhivista na to da najmoćniji i najbogatiji ljudi imaju najbolje mogućnosti za pronalazak i očuvanje dokumenata, kao i za određivanje koji od njih neće biti dostupni široj publici. To je potaknulo prisutne arhiviste da dođu do zaključka kako su dotad uistinu prikupljali baštinu koja nije dovoljno adekvatno i precizno predstavljala raznovrsnost glasova, interesa i iskustava, kao i da postanu više prijemljivi prema povijestima zajednica koje su *mainstream* ustanove dotada često zapostavljale. Osim toga, sve je više i usmenih povijesti koje su također utjecale na daljnji razvoj arhiva zajednica. Ujedinjena Kraljevina 1970-ih i 1980-ih godina prošlog stoljeća počinje financirati projekte vezane uz lokalnu povijest (Sheffield, 2017, str. 354). Početkom 21. stoljeća u istoj se državi pojavljuju inicijative poput *Community Access to Archives Project* i *Community Archive Development Group* kroz koje arhivi zajednica dobivaju javno i stručno prepoznavanje (Flinn, 2007, str. 154). Pritom se prepoznaje važnost lokalnih arhiva i njihove uloge u pričanju lokalnih priča i priča zajednice te se počinje istraživati njihov utjecaj. U današnje vrijeme diljem svijeta nastaje sve više arhiva zajednica (Sheffield, 2017, str. 351). U Kanadi je, na primjer, u 2011. godini postojalo gotovo 200 arhiva zajednica od kojih je većina bila stvorena s idejom da se očuva i potakne zanimanje za povijest pojedine regije ili etno-kulturalne zajednice. Sheffield (2017, str. 351) tvrdi kako je ovo vjerojatno preniska procjena s obzirom na to da u nju nije uključen velik broj digitalnih arhivskih inicijativa koje su se pojavile zahvaljujući sve većim mogućnostima koje nudi Internet, kao ni arhivi koji se većinski sastoje od jedne osobne zbirke.

Prema Caswell (2014b u Caswell, 2014a, str. 31, naglasak u originalu), arhivi zajednica uglavnom se grupiraju oko pet ključnih načela:

1. široko *sudjelovanje* (engl. *participation*) u svim ili većini aspekata arhivskog sakupljanja, uključujući vrednovanje i opis gradiva,
2. *upravljanje* (engl. *stewardship*) nad kulturnom baštinom koje dijele arhivska organizacija i šira zajednica koju ta organizacija predstavlja,
3. *raznovrsnost* (engl. *multiplicity*) glasova i formata, uključujući i one koji nisu uobičajeni u *mainstream* arhivima, poput akcidencija i artefakata,
4. pozicioniranje arhivskog sakupljanja kao oblika *aktivizma* (engl. *activism*),
5. i trajna *refleksivnost* (engl. *reflexivity*) vezana uz promjenjivu prirodu zajednice i identiteta.

Prvo načelo, sudjelovanje, znači da je uključenost zajednice ključna za postojanje neovisnih arhiva. U njima predstavnici zajednice sami donose odluke vezane uz koje gradivo treba sakupljati, kako ga arhivski opisati i tko bi mu trebao imati pristup. Dakle, oni koji donose odluke dio su zajednice koja se dokumentira te je samim time ključ samostalno predstavljanje. Pritom se zajednica može temeljiti na etnicitetu, rodu, seksualnosti, religijskoj pripadnosti, političkoj orijentaciji, dijeljenoj povijesti ili geografskoj lokaciji. Pristup je pritom „odozdo prema gore“ (engl. *bottom-up approach*) za razliku od tradicionalnih arhiva u kojima se gradivo sakuplja „za zajednicu umjesto sa zajednicom“ (Waterton i Smith, 2010 navedeno u Caswell, 2014b, str. 311). Drugo načelo, dijeljeno upravljanje, znači da zajednica ima „određenu autonomnost nad zapisima koji potječu iz nje, neovisno o tipu institucije (sveučilište, vladina ustanova, ustanova bazirana na zajednici) u koji je gradivo deponirano“ (Caswell, 2014b, str. 312). Iz tog razloga mogu nastati partnerski odnosi između *mainstream* arhiva i arhiva zajednica u kojima arhiv zajednice i dalje ima intelektualnu kontrolu nad gradivom, a *mainstream* arhiv mu pritom pruža resurse poput prostora i infrastrukture. U takvom partnerskom odnosu dolazi do „dijeljene odgovornosti za čuvanje, sabiranje, odabiranje, diseminaciju, ili međusobno savjetovanje i konzultacije“ (Stevens i sur., 2010 navedeno u Caswell, 2014b, str. 312). Pritom dolazi i do post-institucionalnosti, što znači da prestaje postojati jasna granica između *mainstream* arhiva i arhiva zajednica (Lau, 2013 u Caswell, 2014b, str. 312). Treće je načelo raznovrsnost i ono podrazumijeva raznovrsnost formata i glasova (Caswell, 2014b, str. 313). To znači da se u arhivima zajednica može pronaći gradivo koje ne odgovara tradicionalnim definicijama zapisa u kojima postoji

preferencija prema pisanom riječi. Neki od primjera raznolikog formata su efemeralije, web stranice, letci, videozapisi, blogovi, kasete i brojni drugi. Osim u formatima, arhivi zajednica razlikuju se i po tome što dokumentiraju i sličnosti i različitosti unutar zajednice. Pritom ne postoji meta-naracija, već mnoštvo protu-naracija. Četvrto načelo, aktivizam, znači da velik broj praktičara arhiva zajednica smatraju svoj rad na očuvanju memorije političkim aktivizmom (Caswell, 2014b, str. 313). Arhivi zajednica u tom su smislu dijelovi većih društvenih i političkih pokreta skupina koje su žrtve pogrešnog predstavljanja ili ignoriranja od strane *mainstream* arhiva. Pritom je „čin sakupljanja zapisa koji potvrđuju postojanje zajednica koje su bile utišane, obrisane ili marginalizirane politički čin“ (Caswell, 2014b, str. 314). Osim toga, sakupljanje arhivskog gradiva za velik broj praktikanata arhiva zajednica znači i zamišljanje nove budućnosti. Posljednje je načelo refleksivnost. Jedna od najbitniji komponenti za uspjeh arhiva zajednica je samo-refleksija (Caswell, 2014b, str. 314). Kroz samo-refleksiju praktičari arhiva zajednica mogu „vidjeti i reagirati na više ponekad kontradiktornih načina na koje je arhiv konstruiran i gledan, konkurentske prioritete koji su utjelovljeni u politikama sakupljanja te promjenjivu prirodu kategorija koje se koriste za opis zapisa“ (Wakimoto i sur., 2013 navedeno u Caswell, 2014b, str. 313). Kroz taj se pristup identificiraju problemi, predlažu rješenja i slave uspjesi. Osim toga, bitan je i „međusobno koristan dijalog s pojedincima iz zajednice kako bi se osiguralo zadovoljavanje potreba, rješavanje problema i usklađivanje prioriteta“ (Caswell, 2014b, str. 314). Treba postojati i osobna refleksija i refleksija zajednice.

4.2. Simboličko uništavanje

Simboličko uništavanje (engl. *symbolic annihilation*) pojam je kroz koji se objašnjava „kako su marginalizirane skupine ljudi pogrešno predstavljene ili izostavljene u raznim simboličkim kontekstima, od medija i muzeja, pa sve do obilazaka povijesnih lokaliteta“ (Caswell, Cifor i Ramirez 2016, str. 75). Zbog takvog izostavljanja marginalizirane skupine ne vide ni same sebe niti svoje mjesto u svijetu. U arhivistici simboličko uništavanje označava kako se marginalizirane zajednice osjećaju zbog „izostavljanja ili pogrešnog predstavljanja njihovih zajednica u politikama arhivskog sakupljanja, opisnim alatima, i/ili samim zbirkama“ (Caswell, 2014b, str. 27). Arhivi zajednica bitni su jer djeluju kao protusila kojom se bori protiv simboličkog uništavanja kroz sakupljanje više inkluzivnih zapisa, opisivanje zapisa korištenjem jezika zajednice te stvaranje politika očuvanja i pristupa koji odražavaju uvjerenja zajednice.

Jedna od zajednica u kojoj često dolazi do simboličkog uništavanja je LGBTQ zajednica. U toj se zajednici ujedno pojavljuju i značajni arhivi zajednica, poput kanadskog arhiva *ArQuives* koji je u prošlosti bio poznat pod nazivom *Canadian Lesbian and Gay Archives* (Brown, 2020, str. 25). Osim što je arhiv zajednica, *ArQuives* još je i aktivistički arhiv koji „sakuplja i dokumentira društvene pokrete i aktivističke kampanje za socijalnu pravdu“ (Alexander i Flinn, 2015 navedeno u Brown, 2020, str. 11). *ArQuives* svoje temelje ima u ranim 1970-im godinama prošlog stoljeća te je tada bio usko povezan s radikalnim pokretom za prava gay osoba (Brown, 2020, str. 23). Jedan od osnivača tvrdio je kako je sam arhiv „dio pokreta čiju priču pokušava očuvati“ (Brown, 2020, str. 24). Arhiv je započeo s jednom zbirkom, a s vremenom je postao kanadski arhiv s najvećim brojem zbirki vezanih uz gay zajednicu. Tome je svakako doprinijelo odupiranje simboličkom uništavanju koje je prijetilo od strane *mainstream* arhiva. Arhivu je 1977. godine prošlog stoljeća prijetilo i doslovno uništavanje kada je policija iz arhiva otuđila dvanaest kutija arhivskog gradiva (Brown, 2020, str. 24). U to vrijeme arhiv još nije bio autonoman, već je postojao u sklopu novina *Body Politic*, no taj je događaj ponukao vodstvo da steknu status autonomne organizacije kako bi se pravno zaštitili od takve nepravde u budućnosti. Čak su i u tom postupku doživjeli oblik simboličkog uništenja jer je kanadsko ministarstvo odbilo njihov zahtjev s obrazloženjem da njihov naziv, koji je tada glasilo *Canadian Gay Archives*, ne odgovara definiciji arhiva iz razloga što ne čine dio javnog dijela, organizacije, korporacije ili crkve (Brown, 2020, str. 24). Kasnije se slično dogodilo i kada je arhiv bio odbijen kod traženja statusa humanitarne organizacije jer se smatralo da ne postoji dovoljno javne koristi od gay arhiva. Kroz te je događaje arhiv koji je stvoren s ciljem da se bori protiv simboličkog uništavanja postao žrtvom simboličkog uništavanja i uništavanja općenito (Brown, 2020, str. 25). Ipak, u sva tri navrata arhiv se je nakon dugotrajnih sudskih postupaka uspio izboriti za svoje ime i status.

Caswell, Cifor i Ramirez (2016, str. 75) u svom istraživanju otkrivaju koncept predstavljачke pripadnosti (engl. *representational belonging*) koji djeluje kao protuteža simboličkom uništavanju. Taj koncept predstavlja načine na koje arhivi zajednica daju izostavljenima iz *mainstream* repozitorija „moć i autoritet da uspostave svoje postojanje u arhivima na kompleksne, značajne i neovisne načine“ (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 74). Kao što je već uspostavljeno, ljudi iz marginaliziranih skupina trpe simboličko uništenje zbog manjka predstavljanja u *mainstream* arhivima (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 75). Zato je potrebna ova protuteža kojom se izbjegavaju stereotipi i utjelovljuje različitost unutar

zajednice. Predstavljачka pripadnost u arhivima zajednica funkcionira na tri razine: epistemološkoj, ontološkoj i društvenoj (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 75). Na epistemološkoj razini, arhivi zajednica pružaju empirijski dokaz zajednici kako bi se potvrdilo njezino postojanje u prošlosti na način da prikupljaju zapise koji dokumentiraju dotad nepoznatu povijest te zajednice. Na ontološkoj razini, arhivi zajednica odražavaju i potvrđuju identitete u sadašnjosti te tako dopuštaju pojedincima da počnu prepoznavati vlastito postojanje. Na društvenoj razini, interakcija između arhiva zajednica, sveučilišnih profesora i studenata omogućuje osjećaj pripadanja i uključenosti.

4.3. Značaj arhiva zajednica

Brojni autori članaka kao jednu od najvažnijih komponenti arhiva zajednica u odnosu na *mainstream* arhive navode njihovu usredotočenost na dokumentiranje malo poznatih priča ljudi iz etničkih manjina i marginaliziranih zajednica. Zinn (navedeno u Flinn i Alexander, 2015, str. 329) već 1977. godine spominje arhivista kao osobu koja kroz svoju svakodnevnu djelatnost promiče politički i ekonomski *status quo* te naziva njegovu neutralnost lažnom, pozivajući pritom arhiviste na pobunu protiv takvog shvaćanja arhivistike kako bi se postigla „humanizacija ove nezaobilazno političke djelatnosti“. Dokaz toga je mali broj „arhivskih tragova 'običnih građana'“, kao i mali broj tragova etničkih manjina u *mainstream* arhivima (Flinn, 2007, str. 160). U isto vrijeme, u takvim se arhivima u najvećem broju mogu pronaći priče organizacija, vlade i elitnog društva, dok se priče normalnih građana, imigranata i radnika često pronalaze kao jednodimenzionalni tragovi koji često reduciraju pojedince na statistike u kojima se oni pojavljuju kao problemi, ili u kontekstu njihovog zanimanja, ili pak u kontekstu krutih etničkih i vjerskih identiteta. Takvo pojavljivanje običnih ili marginaliziranih ljudi u *mainstream* arhivima „umanjuje ili ignorira kompleksnost i oduzima im njihove glasove“ (Flinn, 2007, str. 160). Arhivi zajednica i slični projekti stvaraju se jer se kroz njih vraćaju glasovi onima kojima su tradicionalno oduzeti. Takve povijesti zajednica ne prikazuju se kao posebne povijesti koje nisu dio *mainstreama*, već kao „integralni dijelovi nove inkluzivne povijesti svih nas“ (Flinn, 2007, str. 161). Nadalje, „iskustva koloniziranih, marginaliziranih i potlačenih naroda iz prošlosti nemaju samo akademsku relevantnost, niti su zaključana na sigurnom u prošlosti, već ta iskustva i povijesti često ostaju uvelike relevantne i danas“ (Flinn, Stevens, Shepherd, 2009, str. 83). Takvom shvaćanju arhiva zajednica idu u prilog i brojni koncepti o kojima se raspravljalo u ovom radu. Kroz arhivski pluralizam poziva se na prihvaćanje različitih načina postojanja i znanja koji se razlikuju na osnovnoj

razini, ali su i dalje jednako valjani. Nadalje, pri vrednovanju s pozicije feminističkog stajališta poziva se na ojačavanje nedominantnih oblika znanja na način da se stavlja naglasak na njihovu intelektualnu vrijednost i potvrđuje kako držanje takvih marginaliziranih epistemologija ima i svoje intelektualne prednosti. Takvo mišljenje dijeli i Sheffield (2018, str. 5) čiji koncept arhivskog optimizma podrazumijeva da se „zajednički uključujemo u arhivske poslove jer nam to daje osjećaj sigurnosti za budućnost u kojoj će se prepoznati dijeljena baštinu koju smo izgradili te će se uključiti one koji poštuju našu predanost da očuvamo tu baštinu, usprkos tome što se iskustava i mišljenja onih koji su dokumentirani u tim zapisa razlikuju od naših“. U gotovo svim ulogama koje su spomenute dosad jedan je od temeljnih ciljeva izbjeći već objašnjeno simboličko uništavanje.

Djelatnost arhiva zajednica kojom se dokumentiraju marginalizirane zajednice pojedini autori često povezuju ili poistovjećuju s aktivizmom. Pritom Zinnov poziv na pobunu protiv dotadašnjeg shvaćanja arhivistike ima i aktivističke konotacije, s čime se slažu Flinn i Alexander (2015). Oni tvrde kako je favoriziranje „otvorenog zagovaranja političkog uključivanja preko naučene političke neutralnosti“ i dalje prijeporna rasprava koja se vodi i dan danas (Flinn i Alexander, 2015, str. 330). Arhivi zajednica pritom se koriste za ojačavanje zajednice i promjenu u društvu te samim time često vuku korijene iz „društvenih pokreta sa širokim političkim, kulturalnim i društvenim agendama transformacijske promjene koji fundamentalno preispituju *mainstream* društvo“ (Flinn, Stevens, Shepherd, 2009, str. 84). Ovaj aspekt arhiva zajednica također se spominje na nekoliko mjesta u ovom radu. Punzalan i Caswell (2013) te Caswell i Cifor (2016) u nekoliko navrata povezuju arhivistiku sa ciljevima socijalne pravde te spominju kako odnosi moći u arhivima mogu dovesti do ostvarivanja socijalne pravde ili socijalne nepravde. Nadalje, Cifor (2015) se često referira na socijalnu pravdu pri raspravljanju o afektivnoj vrijednosti gradiva te arhive naziva instrumentima socijalne pravde koji pomažu širem društvu u etičkim i značajnim postupcima svjedočenja. Osim u dosad spomenutim istraživanjima i teorijskim člancima, Cifor, Caswell, Migoni i Geraci (2018) u istraživanju provedenom kroz intervjuiranje nekoliko utemeljitelja, volontera i članova osoblja američkih arhiva zajednica dolaze do novih zaključaka kroz koje se povezuju arhivi zajednica i aktivizam. Prvi zaključak do kojeg su došli jest da su predstavnici arhiva zajednica pažljivi kada je u pitanju poveznica između njihovog arhivističkog djelovanja i aktivizma (Cifor i sur., 2018, str. 82). Neki su se od njih spremni identificirati kao aktivisti i svoje arhivsko djelovanje kao aktivizam, ali su pritom pažljivi pri definiranju tih pojmova. Neki za sebe tvrde da su osim aktivista i zagovaratelji (engl.

advocate), dok se drugi definiraju samo kroz pojam zagovaratelja. Jedna se je osoba pritom identificirala kao organizator zajednice (Cifor i sur., 2018, str. 83). Svi su se ispitanici složili da je posao arhiva zajednica postizanje pozitivne promjene u društvu i ostvarivanje pravde za njihove zajednice i šire društvo (Cifor i sur., 2018, str. 82). Drugi je zaključak taj da se predstavnici arhiva zajednica slažu da ne postoji neutralnost ili objektivnost u arhivistici (Cifor i sur., 2018, str. 84). Pritom se smatraju aktivnim posrednicima na čije arhivsko djelovanje utječu njihovi vlastiti identiteti i iskustva. Nadalje, velik broj ispitanika privukla je organizacija u kojoj rade zbog eksplicitno političkog stava u njenom poslovanju (Cifor i sur., 2018, str. 85). Za brojne je ispitanike etički imperativ odbijanje arhivske neutralnosti i objektivnosti te smatraju da im je kroz arhive zajednica dopušteno djelovanje u koje je uključena politička angažiranost. Treći je zaključak da se brojni arhivisti u arhivima zajednica kroz korištenje gradiva i zbirki uključuju u suvremene borbe za promjenu u društvu i ostvarivanje pravde (Cifor i sur., 2018, str. 86). Primjerice, arhivi zajednica u Južnoj Kaliforniji uključeni su u borbu protiv gentrifikacije, postupka u kojem se izmjenjuje društvena klasa u nekoj gradskoj četvrti. Pritom su stanari iz radničke klase primorani iseliti se iz takvih gradskih četvrti čime se mijenja društveni karakter četvrti. Bitan je to izazov za arhive zajednica i njihove predstavnike jer se smanjuje broj etničkih manjina u gradovima poput Los Angelesa što utječe na prakse sakupljanja gradiva i potpore autonomnosti i stavova zajednice. Arhivi zajednica „u prvom su planu kritičkog odgovora na sve jaču gentrifikaciju u Los Angelesu“ (Cifor i sur., 2018, str. 88). Posljednji zaključak u ovom istraživanju jest da arhivisti u arhivima zajednica nastoje služiti potrebama aktivista koji su u ovom kontekstu korisnici arhiva zajednica (Cifor i sur., 2018, str. 89). Osim što su uključeni u aktivnosti poput aktivizma i zagovaranja, sudionici u ovom istraživanju razumiju svoju ulogu u zadovoljavanju želja i potreba drugih aktivista i zagovornika u njihovim zajednicama. Arhivi zajednica pitom imaju bitnu ulogu u pružanju pristupa arhivskom gradivu aktivistima kojima ono može služiti kao dokaz, inspiracija ili kao alat za stvaranje strategije u borbi protiv nepravde (Cifor i sur., 2018, str. 90).

4.4. Izazovi arhiva zajednica

Praktični izazovi za održivost arhiva slični su kao i kod drugih institucija kulturne baštine (Sheffield, 2018, str. 5). Prostor, novac i stručnost tri su najznačajnija resursa kojima se treba pažljivo upravljati i balansirati u arhivima zajednica. Prvo i osnovno, arhivima je potreban prostor koji može biti fizički, virtualan ili kombiniran. Brojni arhivi zajednica

osnivaju se u prostorima izvan tradicionalnih arhivskih sustava poput društvenih centara, knjižara, privatnih domova i slično (Sheffield, 2018, str. 5). Najveći razlog za to je nedovoljan trud tradicionalnih arhiva da precizno i adekvatno odražavaju iskustva zajednice. Arhivi zajednica tako mogu nastati u privatnim kućama iz nekoliko privatnih zbirki i izrasti u bitnu organizaciju zajednice (Sheffield, 2018, str. 6). Problem nastaje kada takvi prostori postanu premaleni za količinu zbirki i broj volontera koji na njima rade te se arhivi zajednica tada moraju preseliti na drugu lokaciju. Takav arhiv tada može biti udaljen od zajednice koju je dotad dokumentirao. Nadalje, potrebno je i financijsko ulaganje kako bi arhiv mogao priuštiti tehnologiju i alate potrebne za obavljanje arhivskih poslova, kao i za pokrivanje troškova izvođenja (Sheffield, 2018, str. 5). Ukoliko arhiv zajednice i njegove prakse ostanu malog opsega, dovoljno je i financiranje vlastitim sredstvima sudionika (Sheffield, 2018, str. 5). Pritom se arhivi bez budžeta oslanjaju na donacije predstavnika zajednice i volontera koji nabavljaju potreban pribor (Sheffield, 2018, str. 8). Oslanjanje na takve donacije može biti riskantno te je stoga bitno pronaći neko trajnije rješenje. Jedno je od njih stjecanje statusa neprofitne humanitarne organizacije što takvim arhivima omogućuje pristup financijskim resursima te mogućnost zahtijevanja prihoda od poreza za novčane donacije i donacije u naturi (Sheffield, 2018, str. 8). Iako to nije najbolje rješenje za sve arhive zajednica, posebice ne za one uključene u političke aktivnosti, za neke arhive to se pokazalo kao pravo rješenje jer „pokazuje stabilnost i stvara osjećaj transparentnosti u upravljanju i odgovornost organizacije prema zajednici koju služi“ (Sheffield, 2018, str. 8). Pritom arhivi moraju razviti kvalitetne strategije za prikupljanje sredstava što im često stvara probleme jer im nedostaje stručnog znanja u tom području. Potrebno je uložiti i u ljudske resurse koji imaju određenu stručnost za obavljanje arhivskih poslova koji nisu laki te zahtijevaju određena znanja (Sheffield, 2018, str. 5). Arhivski je posao težak te zahtjeva ulaganje dodatnih resursa u radu s predstavnicima zajednice kako bi se dokumentirala dijeljenja iskustva i/ili identificirala važna dokumentarna baština (Sheffield, 2018, str. 10). Iako se dio tog posla može obavljati s užitkom, rad sa zapisima vlastite zajednice koja je potencijalno pretrpjela traumu i marginalizaciju može imati i negativan utjecaj na osobu. Osim toga, takav posao može biti i nedovoljno cijenjen od strane zajednice koju se kroz njega cilja predstaviti (Sheffield, 2018, str. 11). Nadalje, može biti i emocionalan teret za osobu koja radi na zapisima u kojima je dokumentirana teška tematika. Ovdje je bitno podsjetiti na afektivnu odgovornost arhivista samih prema sebi koju je predložila Demeter nakon iskustva rada na zbirka u kojima su dokumentirana ubojstva Teda Bundyja.

Okrutni optimizam, koji spominje i Cifor u svom članku o afektivnoj vrijednosti, još je jedan veliki izazov s kojim se susreću arhivi zajednica (Sheffield, 2018, str. 14). Okrutni optimizam u ovom je kontekstu „proizvod 'optimističke privrženosti' praksama koje su bile uspješne u prošlosti i koje su i dalje uspješne u sadašnjosti, ali možda neće moći biti provedive u budućnosti jer je kroz njih nemoguće postići opsežnu pretvorbu koja je potrebna za ostvarivanje glavnog cilja projekta“ (Berland, 2011 navedeno u Sheffield, 2018, str. 14). Koncept je bitan za arhive zajednica jer su oni razvijani s određenim identitetom u njihovom središtu. Utilitarnost identiteta kao društvenog konstrukta ima određena ograničenja (Sheffield, 2018, str. 15). Arhiv koji je stvoren za vrijeme nekog pokreta u prošlosti možda neće zadovoljavati potrebe današnje skupine koja je proizašla iz tog pokreta jer se oni neće poistovjećivati s tim gradivom. Sheffield (2018, str. 14) daje primjer današnje *queer* zajednice koja se možda neće poistovjećivati s gradivom koje je proizašlo iz vremena kada je započela borba za oslobođenje *queer* osoba jer nije prošla kroz to iskustvo – u današnje je vrijeme ta zajednica raznolikija te se suočava s novim i drugačijim problemima. Kako bi preživjeli okrutni optimizam, arhivi zajednica mogu se manje usredotočivati na proizvod arhivskog posla, a više na zajedničke prakse (Sheffield, 2018, str. 15). Takvi bi arhivi mogli otvarati radionice i grupe za potporu za ljude koji su dotad bili isključeni iz arhivskih praksi. Mogli bi i tražiti volontere te uključivati mlade i nedovoljno predstavljene pripadnike zajednice na način da im pružaju plaćenu praksu i strukturirano mentorstvo. Ukoliko se ne uspiju prilagoditi, arhivima zajednica prijeti i prestanak djelovanja (Sheffield, 2018, str. 16). Osim toga, postoji mogućnost da unaprijede svoj program tako da uključe i sadašnju perspektivu, a ne samo uobičajene perspektive prošlosti i budućnosti. Arhivi zajednica mogli bi i tražiti financijska primanja izvan donacija zajednice. Nadalje, iako žele imati kontrolu nad načinima na koje sudjeluju u arhivskim praksama, to ih ne sprječava da se udruže s nekom većom ili otpornijom institucijom kako bi osigurali svoje održavanje kroz vrijeme (Sheffield, 2018, str. 17). Takvo udruživanje može čak i poboljšati arhive zajednica jer im „otvara vrata za nove oblike suradnje“ koji im mogu pomoći u upravljanju zbirkama (Sheffield, 2018, str. 17).

4.5. Postkustodijalni pristup

Postkustodijalnost znači da se „skrbništvo i briga o zbirkama ne provode u samim formalnim arhivima, već se provode distribucijski unutar stvarateljeve organizacije u kojoj takvi zapisi ostaju“ (Flinn, 2007, str. 168). Takav se pristup razlikuje od „ne-kustodijalnog“

jer „umjesto brige za zbirke unutar arhiva, arhivist se trudi poduprijeti stvaratelja i imatelje pri upravljanju zbirkama, kao i njihovom očuvanju“ (Flinn, 2007, str. 168). Postkustodijalni pristup u arhivistici pojavljuje se 1980. godine kada je F. Gerald Ham predstavio plan za „postkustodijanu eru“ (Cunningham, 2017, str. 68). Prema Hamovom mišljenju, današnji su arhivi bili previše pasivni i introspektivni te su se gotovo isključivo bavili upravljanjem arhivskim gradivom. Takav kustodijalan pristup trebao bi se preispitati zbog pojave automatizacije, kao i zbog porasta novih digitalnih informacija i *online* mreža. Ham se nije zalagao za prestanak upravljanja takvim gradivom, već za primjenu strategije koja bi implementirala nove tehnologije, kao i uzela u obzir decentralizirano računalno okruženje u kojem će svaka osoba postati vlastiti upravitelj zapisima. Tražio je da arhivisti postanu aktivni intervencionisti, da arhivi pružaju jednostavan i centraliziran pristup sve više decentraliziranom gradivu te da se arhivisti i arhivi uključe u postupke stvaranja i upravljanja informacijama (Cunningham, 2017). Na njegove ideje 1990-ih godina prošlog stoljeća nadovezao se David Bearman koji je tvrdio da „ako arhivi žele imati intelektualnu kontrolu nad zapisima za koje je utvrđeno da su arhivski“ u umreženom svijetu, „nije previše bitno gdje se nalaze takvi zapisi i njihovi korisnici“ (Bearman, 1991 navedeno u Cunningham, 2017, str. 69). Nadodao je kako postoji „malo zamislivih prednosti i nekoliko velikih nedostataka u arhivskom čuvanju zapisa u elektroničkom obliku“ (Bearman, 1991 navedeno u Cunningham, 2017, str. 69). Bearmanov je pristup prouzročio veliku raspravu u svijetu arhivistike, a njegove su se ideje počele širiti u Australiji. Kanadski arhivist Terry Cook također se uključio u raspravu tvrdeći da arhivisti trebaju „prestati biti skrbnici nad stvarima i početi biti snabdjevači koncepata“ i da se počnu baviti „zapisivanjem“ umjesto „zapisima“, kao i da će arhivi budućnosti biti virtualni (Cook, 1994 navedeno u Cunningham, 2017, str. 71).

Postkustodijalni pristup sve se više primjenjuje u arhivima današnjice. Arhivisti i arhivi manje su usredotočeni na držanje gradiva, a sve su važniji koncepti pružanja usluga za korisnike, pristup i dopiranje do javnosti (Cunningham, 2017, str. 71). Nadalje, arhivi sve više surađuju s drugim institucijama i stvarateljima zapisa. Sve više korisnika očekuje da će sadržaj pronaći na internetu te se samim time povećava promet arhiva u virtualnom prostoru. Usprkos tome, i dalje se daje prednost fizičkom skrbništvu nad gradivom u velikom broju arhivskih programa, neovisno o formatu zapisa (Cunningham, 2017, str. 71, 72). To je iz razloga što je jedan od temeljnih arhivskih poslova dugotrajno očuvanje zapisa koji imaju društvenu i povijesnu vrijednost, što često zahtjeva da se zapisi fizički nalaze u arhivu. Takvo

očuvanje nije uvijek u interesu organizacija u kojima se nalaze jer je njima bitnija administrativna vrijednost zapisa.

Flinn (2007, str. 168) naziva postkustodijalni model „prikladnim za arhive zajednica“. Jedan od najvećih razloga zbog kojih je toliko prikladan jest taj što se kroz njega uzima u obzir „ambivalentnost koju brojne zajednice osjećaju prema deponiranju svog gradiva u formalne baštinske institucije“ (Flinn, 2007, str. 168). Nadalje, profesionalni arhivisti ne moraju donositi teške odluke vezane uz to što je vrijedno deponiranja i očuvanja. Konačno, digitalna prirodna brojnih arhiva zajednica omogućuje još veću učinkovitost distribucijskog pristupa skrbništvu i očuvanju. U takvom postkustodijalnom okviru formalni arhivi mogu surađivati sa zajednicama i pridobiti njihovo povjerenje koje bi kroz vrijeme moglo rezultirati fizičkim prijenosom gradiva u formalni arhiv (Flinn, 2007, str. 169). Ipak, gradivo često ostaje u direktnom skrbništvu zajednice, a arhivi pritom mogu pomoći kroz usmjeravanje zajednice. Formalni arhivi trebaju održavati suradnju sa zajednicama, a *mainstream* arhivisti trebaju blisko surađivati s arhivima zajednica kako bi se razmijenile prakse i vještine te pomoći pri poučavanju zajednica o očuvanju i podupiranju pristupa i korištenja. Takvo sudjelovanje trebalo bi podjednako pridonositi i arhivima zajednica i formalnim, *mainstream* arhivima jer „podiže svijest o vrijednosti arhiva i arhivskog gradiva“ i „osigurava očuvanje i održivost bitnih zbirki zajednice“ (Flinn, 2007, str. 169).

5. Primjer arhiva zajednice – South Asian American Digital Archive (SAADA)

South Asian American Digital Archive (u daljnjem će se tekstu koristiti pokrata *SAADA*) neprofitna je organizacija sa sjedištem u Philadelphiji, gradu u američkoj saveznoj državi Pennsylvaniji (web stranica SAADA, n.d.). To je arhiv zajednice s najvećom zbirkom digitaliziranog gradiva vezanog uz povijest južno-azijskih Amerikanaca koji predstavlja raznolike priče ljudi koji se identificiraju pod ovim krovnim pojmom (Caswell, 2014b, str. 28). U trenutku pisanja ovog rada, arhiv sadrži 5047 jedinica arhivskog gradiva (web stranica SAADA, n.d.).

SAADA je nastao kako bi se kroz digitalni arhiv sa slobodnim pristupom dokumentirala duga povijest južnih Azijaca u Sjedinjenim Američkim Državama s ciljem sprječavanja osjećaja otuđenosti (Caswell, 2014b, str. 27). Arhiv je stvoren u suradnji između Samipa Mallicka i Michelle Caswell. Mallick je sin imigranata iz Indije i sadašnji izvršni direktor ovog arhiva. Niti on sam nije znao ništa o povijest Južnih Azijata u Americi iako su mu roditelji podrijetlom iz tog područja jer ga se u školi nije poučavalo o „ljudima poput njega“ (Caswell, 2014b, str. 27).

SAADA je izabran kao primjer arhiva zajednice u ovom radu iz razloga što je njegova suosnivačica Michelle Caswell čiji su znanstveni radovi korišteni u svakom poglavlju ovog rada. Nadalje, neka od njezinih istraživačkih otkrića poput pojma predstavljačke pripadnosti potječu iz istraživanja provedenih u ovom arhivu. Osim toga, u njemu se u praksi provode teorijski koncepti poput radikalne empatije i vrednovanja afekta.

5.1. Značaj i izazovi arhiva

Kao što je već spomenuto, arhiv je nastao primarno iz razloga što imigranti iz južne Azije imaju bogatu povijest prepunu priča vrijednih čuvanja koje nisu dovoljno poznate iako su od povijesne važnosti (Caswell, 2014b, str. 27). Prije osnivanja arhiva, samo nekolicina muzeja je organizirala izložbe vezane uz južno-azijske imigrante u SAD-u, a nijedan arhivski repozitorij nije sustavno prikupljao sadržaj vezan uz povijest te skupine ljudi. Pritom je ta zajednica zbog takvih odsutnosti, zanemarivanja i nezadovoljavajuće zastupljenosti od strane *mainstream* ustanova trpjela simboličko uništavanje. Kako bi se izbjegla daljnja pogrešna

interpretacija ili podcjenjivanje gradiva ove zajednice, Caswell i Mallick odlučili su stvoriti samostalnu i neovisnu neprofitnu organizaciju čija bi zadaća bila dokumentiranje i očuvanje duge povijesti južnih Azijaca u SAD-u (Caswell, 2014b, str. 28). Gradivo koje sakupljaju pojavljuje se u raznim oblicima i prikazuje širok raspon iskustava zajednice, kao i manje poznate priče značajnih ljudi iz njezine povijesti. Arhiv vodi neovisan upravni odbor koji surađuje sa raznolikom skupinom volontera diljem svijeta koji pomažu pri pronalasku, digitalizaciji i opisu gradiva, objavljivanju zbirki i događaja te u istraživanju i pisanju o jedinicama koje se nalaze u zbirkama (Caswell, 2014b, str. 28). Upravni odbor arhiva nadgleda projekte digitalizacije i provodi pažljive odluke u vrednovanju gradiva (Caswell, 2014b, str. 29). To čine jedinicu po jedinicu kako bi svaka digitalna datoteka odgovarala standardima postavljenim u razvojnoj politici te organizacije. U toj se politici također nalaze jasno definirani širina i format materijala koji su uključeni u arhivu, kao i široka i inkluzivna definicija južnoazijskih Amerikanaca u koju su uključeni pojedinci koji vuku korijene iz Bangladeša, Butana, Indije, Maldiva, Nepala, Pakistana, Šri Lanke i brojnih drugih južno-azijskih zajednica diljem svijeta. Te su definicije namjerno široke i inkluzivne jer je cilj upravnog odbora stvaranje poveznica između raznolikih skupina, dok u isto vrijeme dokumentiraju i njihove različitosti. Nadalje, arhiv aktivno traži i kontaktira ključne organizacije i pojedince kako bi dobili pristup kopijama njihovih zapisa (Caswell, 2014b, str. 30).

Jedna od najvažnijih komponenti ovog arhiva zajednice svakako su i njihovi „digitalni participativni mikro-povijesni projekti“ kroz koje predstavnici zajednica stvaraju nove zapise i pritom dokumentiraju vlastita iskustva (Caswell, 2014b, str. 30). Jedan od takvih projekata je i *First Days* projekt u kojem velik broj imigranata dijeli svoje iskustvo prvog dana u SAD-u. U ovom članku spomenuto je kako je svoje priče u tom projektu podijelilo osamdesetak imigranata. U trenutku pisanja ovog rada na web stranici projekta povezanoj s web stranicom arhiva (n.d.) navedeno je da je 593 imigranata podijelilo svoje priče, što znači da sve više korisnika posjećuje web stranice SAADA arhiva, kao i da su spremni podijeliti svoje priče i tako sami pridonijeti daljnjoj izgradnji arhiva i vlastite povijesti. Ovakvi zapisi također „dovode u pitanje tradicionalnu i dominantnu definiciju zapisa kao nedjeljivog nusprodukta aktivnosti“ (Caswell, 2014b, str. 30).

Pothvat SAADA arhiva u isto je vrijeme i politički i subverzivan jer se preispituje moć (Caswell, 2014b, str. 32). Upravni odbor arhiva pritom kao misiju arhiva vidi stvaranje više inkluzivnog društva kroz svoje davanje glasa zajednici te se iz tog razloga smatraju

aktivistima „koji vide prošlost kao alat za ojačavanje zajednica da idu prema pravednijoj budućnosti“ (Caswell, 2014b, str. 35). Vraćanje glasova zajednici ne postiže se samo kroz zapise u kojima se spominju njeni pojedinci, već i kroz davanje mogućnosti donošenja pojedinih odluka vezanih uz sakupljanje, opis i davanje pristupa gradivu (Caswell, 2014b, str. 30). Ovaj arhiv stoga ima i elemente participativnog pristupa jer u svoje djelovanje uključuje i ljude koji nisu obrazovani arhivisti, već samo predstavnici zajednice (Caswell, 2014b, str. 34). Pritom korisnici putem web 2.0 tehnologija mogu sudjelovati u postupcima arhivskog vrednovanja i opisa. Na taj se način dodaje dodatni sloj u borbi protiv simboličkog uništavanja jer se glasovi zajednice mogu čuti i u samim odlukama donesenim u arhivu. SAADA arhiv u svom djelovanju koristi postkustodijalni model koji je detaljnije opisan u prethodnom poglavlju ovog rada (Caswell, 2014b, str. 33). Dakle, umjesto da prihvaćaju fizičko skrbništvo nad zapisima, posuđuju ih od pojedinaca, obitelji, organizacija i sveučilišnih i državnih repozitorija te ih digitaliziraju, arhivski opisuju i povezuju sa srodnim gradivom u arhivu. Zapise se tada čine javno i besplatno dostupnima na internetu. Na kraju se zapisi vraćaju njihovim imateljima.

Sakupljane novčanih sredstava još je uvijek najveći izazov ovog arhiva (Caswell, 2014b, str. 32). Upravnom je odboru teško uvjeriti državne agencija i *mainstream* zaklade koje inače financijski podupiru tradicionalne arhive da je SAADA prava arhivska institucija. Nadalje, poteškoće proizlaze i iz razloga što je teško uvjeriti pripadnike zajednice južnoazijskih Amerikanaca da je njihova povijest bitna. Upravni odbor ima mali budžet od kojeg velika većina dolazi od donacija pojedinaca. Problemi vezani uz osiguravanje dotoka novčanih sredstava uvijek su prisutni te često zahtijevaju više vremena od osoblja i uprave nego razvoj, digitalizacija i opis zbirke. (Caswell, 2014b, str. 34). Na web stranicama arhiva (n.d.) nalaze se formulari za doniranje sredstava. Pritom je moguće donirati jednokratno ili mjesečno. Osim kroz izravne donacije, arhivu je moguće doprinijeti i kupovanjem odjernih predmeta s motivima povezanim uz njihovu djelatnost. Nadalje, arhiv je moguće financijski podržati i kupovinom knjige *Our Stories: An Introduction to South Asian America* koja je dostupna u papirnoj i digitalnoj verziji na web stranici arhiva (n.d.).

Kao što je spomenuto na početku ovog poglavlja, u ovom se arhivu također primjenjuju brojni koncepti spomenuti u ovom radu. Jedan od primjera dolazi iz članka u kojem Caswell i Cifor (2016) navode afektivne odgovornosti arhivista. Prilikom navođenja afektivne odgovornosti arhivista u njihovom odnosu sa stvarateljima gradiva, Caswell spominje kako je prilikom obrade i digitalizacije zbirke imigranta Vaishna Das Bagaija naišla na njegovo

oproštajno pismo na kojem je pisalo da ga nitko drugi ne smije čitati. Pritom je osjećala afektivnu odgovornost osigurati Baigaijevu privatnost iako je on bio mrtav već nekoliko desetaka godina. Caswell je tako odlučila ne digitalizirati pismo zbog osjećaja empatije i brige prema njegovom stvaratelju. Osim ovog primjera, kroz istraživanje provedeno uz suradnju savjetodavnog vijeća arhiva Caswell, Cifor i Ramirez (2016) došli su do pojma predstavljačke pripadnosti.

5.2. Afektivni učinak arhiva

Kao što je već spomenuto, Caswell, Cifor i Ramirez (2016, str. 74) kroz svoje su istraživanje provedeno na uzorku savjetodavnog vijeća SAADA arhiva došli do koncepta predstavljačke pripadnosti koji predstavlja načine na koje arhivi zajednica daju izostavljenima iz *mainstream* repozitorija „moć i autoritet da uspostave svoje postojanje u arhivima na kompleksne, značajne i neovisne načine“. No osim tog pojma koji je došao kao konačni rezultat istraživanja, bitno je usredotočiti se i na druge zaključke koji su proizašli iz istraživanja. Oni su povezani uz afektivan učinak koji SAADA arhiv ima na njegove korisnike.

Prvi zaključak vezan je uz poteškoće vezane uz pristup gradivu prije osnutka SAADA arhiva (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 67). Ispitanici tvrde kako su imali varljivo iskustvo kod traženja pristupa arhivskom gradivu vezanom uz južno-azijske Amerikance u *mainstream* ustanovama. Neki od njih u djetinjstvu nisu imali nikakvo znanje niti pristup izvornom gradivu vezanom uz povijest te zajednice. S obzirom da im je teško bilo doći do relevantnog gradiva, često su ga morali tražiti izvan konteksta arhiva na mjestima poput domova i ureda samih stvaratelja (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 68). Čak i kod uspješnog pronalaska zapisa relevantnih za zajednicu, ispitanicima je taj pothvat bio težak te su u njega morali ulagati vrijeme i novac (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 69). Nadalje, neki ispitanici kritiziraju sustave za opis i pretraživanje gradiva. Sve ovo dovodi do zaključka da su do osnutka SAADA arhiva trpjeli oblik simboličkog uništavanja.

Drugi je zaključak vezan uz afektivne reakcije koje su ispitanici imali kod otkrivanja SAADA arhiva (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 70). Osjećaji koji su ih pritom prožimali su radost kod korištenja arhiva, oduševljenje zbog pronalaska arhiva, impresioniranost zbog dubine izvora koje arhiv nudi, uzbuđenost kod pretraživanja arhiva te čuđenje zbog lakoće korištenja. Ispitanici nisu doživljavali osobni afektivni učinak arhiva samo kod njegovog

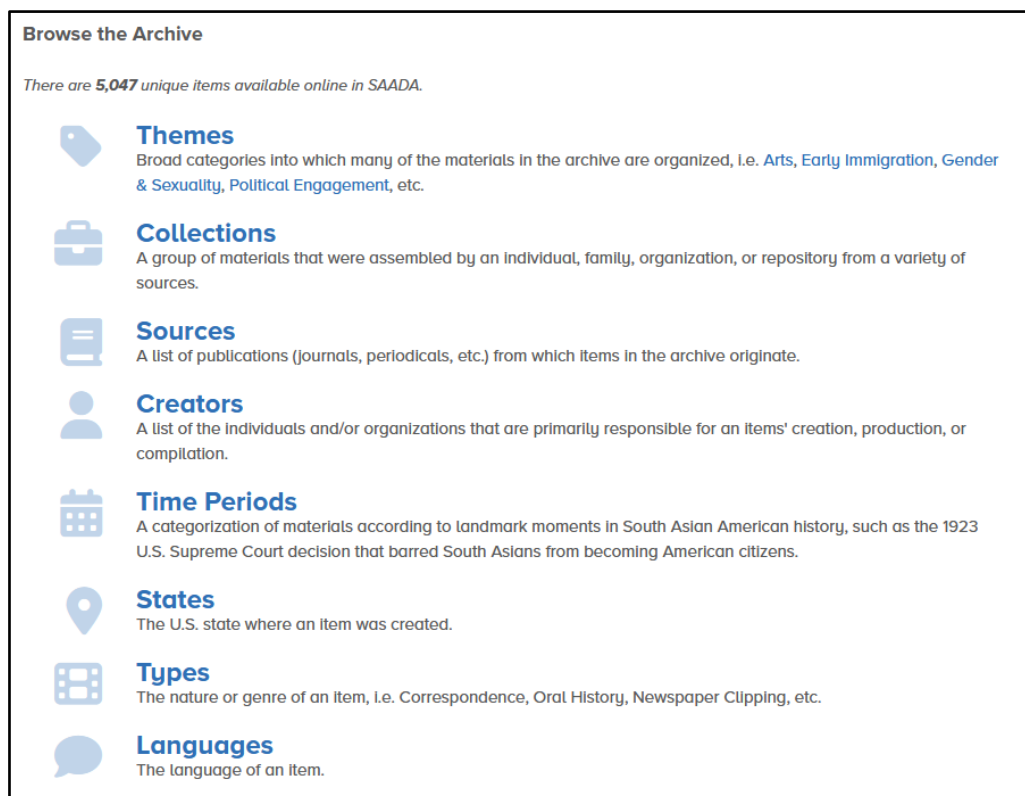
korištenja, već i kod volontiranja za arhiv. Pritom jedna ispitanica navodi kako je sa svojim ocem u sklopu arhiva snimila intervju koji je jedino što joj je ostalo nakon njegove smrti. Taj intervju za nju ima veliku afektivnu vrijednost te smatra kako bi mogao biti vrijedan i za širu zajednicu jer predstavlja validaciju postojanja te zajednice te joj pomaže u otkrivanju same sebe (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 71).

Treći je zaključak vezan uz afektivne reakcije južno-azijsko američkih studenata pri korištenju SAADA arhiva u učionici. Pritom su bili iznenađeni i inspirirani jer su saznali nešto o njima dotad nepoznatim povijestima. Nadalje, bili su „uzbuđeni vidjeti sami sebe kao dio povijesti“ (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 71). SAADA na taj način postaje „mostom za studente da nauče nešto o svojom imigrantskom podrijetlu“, ali i da vide kako za ljude koji izgledaju poput njih i njihovih roditelja ima mjesta u povijesti (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 72). To je nešto što im dotad nije bilo omogućeno pri učenju o američkoj povijesti.

Posljednji je zaključak vezan uz afektivni učinak uključivanja zajednice (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 73). Pritom ispitanici spominju vješto korištenje krovnog pojma „južni Azijati“ koji je dovoljno širok i inkluzivan da bi se kroz njega stvorio južno-azijsko američki identitet. Svi se ispitanici slažu da se mogu osobno identificirati kao južno-azijski Amerikanci te se pritom vidjeti i „kao pripadnici drugih zajednica koje se temelje na regiji, religiji, jeziku i naciji“ (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 73). Nadalje, sudjelovanje ispitanika u djelovanju SAADA arhiva dodatno je učvrstilo njihov odnos sa zajednicom. Pritom je raznolikost zbirke jedan od glavnih čimbenika zbog kojeg su se ispitanici osjećali „dobrodošlima i predstavljenima u arhivu“ (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 70). Jedan ispitanik tvrdi da SAADA arhiv „nije samo odraz zajednice, već i alat za stvaranje zajednice“ u kojem se nalazi dom povijesti južnih Azijaca u SAD-u (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 74). Transformacijsko iskustvo koje su pojedinci doživjeli kroz interakcijom s arhivom i pričama koje su u njemu ponuđene na kraju dovodi do osjećaja predstavljačkog pripadanja (Caswell, Cifor i Ramirez, 2016, str. 74).

5.3. Primjer zbirke arhiva

Kao što je prikazano na slici 1., arhivske jedinice SAADA arhiva kategorizirane su na nekoliko različitih načina. Prva mogućnost kategoriziranje zapisa je po temama, pri čemu su jedinice organizirane prema temama poput političke uključenosti, rane imigracije i slično. Druga je mogućnost kategoriziranje zapisa po zbirkama koje su stvorene od strane pojedinca, obitelji, organizacije, ili repozitorija iz različitih izvora. Treća je mogućnost kategoriziranje zapisa po izvorima iz kojih dolaze jedinice gradiva, uključujući časopise, periodičnu publikaciju i slično. Četvrta je mogućnost kategoriziranje zapisa po stvarateljima, odnosno pojedincima i/ili organizacijama koji su prvenstveno odgovorni za stvaranje ili sakupljanje jedinica. Peta je mogućnost kategoriziranje zapisa po vremenskim razdobljima; pritom se uzimaju u obzir bitni događaji iz povijesti južnih Azijata u SAD-u. Šesta je mogućnost kategoriziranje zapisa po saveznim državama u kojima je zapis stvoren. Sedma je mogućnost kategoriziranje zapisa po vrsti, odnosno prirodi ili žanru jedinice; ovdje je prikazana raznolikost jedinica jer su uključeni letci, pozivnice, fotografije, zvučne snimke i slično. Osma je mogućnost kategorizacija po jeziku na kojem je zapis; pritom dominira engleski, ali postoje i zapisi na, primjerice, arapskom ili američkom znakovnom jeziku.

Slika 1. Kategorizacija jedinica u SAADA arhivu

Za potrebe ovog rada odabrana je kategorizacija jedinica gradiva po zbirka, što je prikazano na slici 2. Na slici 2. pritom je moguće vidjeti nekoliko različitih zbirki nastalih od strane različitih stvaratelja. U ovom slučaju to su zbirke pojedinca, obitelji, organizacija, društva, projekata i brojne druge.

Browse by Collection		
Abnashi Ram Materials (369)	India Association of Minnesota Oral History Project (51)	Roshni Shah Fellowship Project (26)
Amarjit Marwah Materials (568)	India Home Rule League (23)	SAADA Archivists' Collective Materials (1)
Amelia Singh Netervala Materials (27)	J.C. Kaimal Materials (53)	Sadruddin Noorani Materials (16)
American Association of Public Broadcasting Materials (9)	Jojmala Hajra Fellowship Project (10)	Sandhya Jha Fellowship Project (20)
Andolan Records (70)	Kala Bagai Way Materials (5)	Sanjana Nigam Fellowship Project (16)
Anisha Gade Photographs (61)	Kamala Cornelius (Mrs. E.) Asirvatham Materials (36)	Savannah Kumar Fellowship Project (2)
Artwallah Materials (102)	Karen Leonard Materials (1)	School of India for Languages and Culture (SILC) Oral History Project (13)
Bhagat Singh Thind Materials (71)	Karm Chandra Kerwell Materials (27)	Sharanjit Singh Dhillonn Materials (106)
Bhagwan Singh Gyaneer Materials (267)	Kartik Amarnath Fellowship project (50)	Sharmeen Mehri Fellowship Project (37)
California Digital Newspaper Collection (1)	Kerala Catholic Association Records (14)	Sikh Coalition "Connecting with 1984" Project (11)
Dadasaheb Tandale Fellowship Project (21)	Kumar Pallana Materials (37)	South Asian Action and Advocacy Collective Records (21)
Dalip Singh Saund Collection (249)	LOTUS Publications (17)	South Asian AIDS Action (SAAA) Records (105)
Desi Wisconsin South Asian Immigration in Wisconsin Oral History Project (10)	Loveleen Brar Photographs (57)	South Asian American Voting Youth (SAAVY) Records (9)
Desis Rising Up and Moving (DRUM) Records (37)	Luna Ranjit Fellowship Project (24)	South Asian Americans Leading Together (SAALT) (1)

Slika 2. Kategorizacija jedinica po zbirka

Odabrana je zbirka pod nazivom *South Asian AIDS Action (SAAA) Records*. Kada korisnik odabere jednu od zbirki, otvara se kratak pregled zbirke koji nudi dodatne mogućnosti za filtraciju jedinica unutar zbirke, kao i osnovne informacije o zbirci poput vremenskog razdoblja u kojem su jedinice nastale, geografske pokrivenosti, jezika na kojima su jedinice napisane, vrsta jedinica, naziva stvaratelja zapisa te naziva donatora. Zatim slijede detaljnije informacije o zbirci, uključujući kratak opis zbirke i bibliografsku povijest. Na

kraju je ponuđeno srodno gradivo, kao i prostor za administrativne informacije u kojem se spominje na koji je način dopuštena upotreba zbirke. Svi ovi opisni podatci o zbirci *South Asian AIDS Action (SAAA) Records* vidljivi su na slici 3. Pritom je moguće iščitati iz opisa zbirke da se većina ove zbirke sastoji od raznoraznih fotografija koje prikazuju sastanke, događaje i slično. Ovaj podatak vidljiv je i iz kratkog pregleda zbirke u kojem je navedeno da se u zbirci, koja se sastoji od sveukupno 105 jedinica, nalazi 85 fotografija.

South Asian AIDS Action (SAAA) Records

Collection Overview

Date Range: 1990-1998	Collection Creator: South Asian AIDS Action (SAAA)
Geographical Coverage: New York City, New York	Donor(s): Radhika Balakrishnan
Language(s): English (13), Tamil (2), Urdu (1), Hindi (1), Punjabi (1), Uncategorized (87)	
Number of Items: 105	
Item Types: Photograph (85), Newspaper Clipping (5), Correspondence (3), Poster (1), Uncategorized (11)	

[Browse items in this collection](#)

About the Collection

Collection Description

The bulk of the collection consists of photographs of workshops, meetings, events and other direct actions that South Asian AIDS Action (SAAA) members either organized or participated in. Newspaper clippings, from a variety of publications, and letters detail SAAA involvement in HIV/AIDS educational projects and events, including political demonstrations.

Biographical History

Active from 1990 through 1997, South Asian AIDS Action (SAAA) was involved in HIV/AIDS education and prevention within the South Asian communities of the greater New York City area. Their work included distributing literature on HIV prevention (both in English and several of the major South Asian languages), conducting workshops and creating networks of concerned medical professionals, journalists and activists, all with the goal of encouraging more open discussion of sexual and cultural issues in the context of the health of the local South Asian Diaspora. SAAA, especially in its earlier days, worked with like-minded groups in Chicago, Delhi, London, San Francisco and Toronto. SAAA started in 1990 as "India AIDS Actions," due to the group's initial focus on stopping the AIDS prevention bill in India. They successfully organized protests in six cities in four countries on the same day and convinced the World Bank to make sure grant-receivers provided services in the languages used their target recipients. Turning their focus on increasing HIV/AIDS awareness in the U.S., SAAA then developed and translated materials and held community educator trainings. They conducted HIV educational activities with taxi drivers in NYC as well as with local community groups and distributed material in areas of denser South Asian population, such as the Jackson Heights neighborhood in Queens, night clubs with a large South Asian Diaspora community and city universities. In 1997, SAAA folded their work into the Apicha Community Health Center (originally known as the Asian and Pacific Islander Coalition on HIV/AIDS), when the Manhattan-based Center hired a person to work in the South Asian community specifically.

[Browse items in this collection](#)

Related Materials

Collection Themes: [Activism](#) (9), [Community Media](#) (1), [Uncategorized](#) (95)

[Browse items in this collection](#)

Administrative Information

Access & Use: Items in this SAADA collection are open for research. Items may not be sold or redistributed, copied or distributed as a photograph, electronic file, or any other media without express written consent from the copyright holder and the South Asian American Digital Archive (SAADA). The user is responsible for all issues of copyright.

[Browse items in this collection](#)

Slika 3. Primjer opisnih podataka zbirke - *South Asian AIDS Action (SAAA) Records*

Nakon odabira opcije za pregled jedinica koje se nalaze unutar zbirke (engl. *Browse items in this collection*), ulazi se u zbirku, što je vidljivo na slici 4. Pritom se izredaju određene jedinice unutar zbirke, a s desne se strane nude opcije za dodatnu filtraciju. Pritom je moguće odabrati neke od onih kategorija koje su pobrojane na početku ove analize, poput stvaratelja, vremenskog razdoblja i jezika. Takav odabir dodatno sužuje zbirku prema onim opcijama koje je odabrao korisnik.

Search

"Images on AIDS and Sexuality"
A booklet published in tribute to Siddhartha Gautam by 'his friends'. Booklet tells a short story of the life and activism of Siddhartha Gautam, who died January 13, 1992. Gautam was involved with social justice groups concerned with Bhopal gas victims and AIDS patients.

South Asian AIDS Action (SAAA) Photograph #1

South Asian AIDS Action (SAAA) Photograph #2

South Asian AIDS Action (SAAA) Photograph #3

South Asian AIDS Action (SAAA) Photograph #4

South Asian AIDS Action (SAAA) Photograph #5

South Asian AIDS Action (SAAA) Photograph #6

Current search

Search found 105 items.

- (-) South Asian AIDS Action (SAAA) Records

Filter by theme:

- Activism (9)
- Community Media (1)

Filter by subject:

- Siddhartha Gautam (1)

Filter by collection:

- (-) South Asian AIDS Action (SAAA) Records

Filter by source:

- India Abroad (2)
- India Monitor (1)
- News India (1)
- The Indian-American (1)

Filter by creator:

- Ajit Jain (1)
- Brinda Chugani (1)
- Esha Dutt (1)
- K.S. Nayar (1)
- Manisha Mirchandani (1)

Show more

Filter by publisher:

- South Asian AIDS Action (SAAA) (1)

Filter by period:

- 1965-2000 (9)
- N/A (96)

Filter by state:

- New York (8)
- California (1)
- Ontario (1)

Filter by type:

- Photograph (85)
- Newspaper Clipping (5)
- Correspondence (3)
- Poster (1)

Filter by language:

- English (13)
- Tamil (2)
- Hindi (1)
- Punjabi (1)
- Urdu (1)

Support SAADA

Slika 4. Zbirka *South Asian AIDS Action (SAAA) Records* i dodatne opcije za filtraciju

Odabirom jedne od ponuđenih jedinica dobiva se arhivski opis te jedinice u kojem se nalaze podatci o provenijenciji i dodatni meta-podaci. U ovom slučaju odabrana je fotografija kojoj je dodijeljen naziv *South Asian AIDS Action (SAAA) Photograph #1*, kao što je vidljivo na slici 5. Fotografiju, odnosno jedinicu gradiva, moguće je pregledati i u većoj rezoluciji.

South Asian AIDS Action (SAAA) Photograph #1

ADDITIONAL METADATA
Type: [Photograph](#)

PROVENANCE
Collection: [South Asian AIDS Action \(SAAA\) Records](#)
Donor: [Radhika Balakrishnan](#)
Digitizer: [Jessica Hoffman](#)
Item History: 2013-11-07 (created); 2016-04-07 (modified)

* This digital object may not be sold or redistributed, copied or distributed as a photograph, electronic file, or any other media without express written consent from the copyright holder and the [South Asian American Digital Archive \(SAADA\)](#). The user is responsible for all issues of copyright. If you are the rightful copyright holder of this item and its use online constitutes an infringement of your copyright, please contact us by email at copyright@saada.org to discuss its removal from the archive.

Slika 5. Primjer jedinice gradiva - *South Asian AIDS Action (SAAA) Photograph #1*

6. Zaključak

Cilj je ovog rada bio prikazati promjene do kojih dolazi u arhivistici pod utjecajem feminističkog pristupa arhivistici i arhivima. U radu su predstavljeni i objašnjeni pojmovi arhivskog pluralizma, etike brige, radikalne empatije, vrednovanja s pozicije feminističkog stajališta i afektivne vrijednosti arhivskog gradiva. Nadalje, predstavljeno je i objašnjeno kako djeluju arhivi zajednica, kao i pojmovi simboličkog uništavanja, predstavljачke pripadnosti i postkustodijalnog pristupa. U prvom dijelu rada navedeni su i objašnjeni koncepti arhivskog pluralizma, etike brige i radikalne empatije kroz koje se kritiziraju dominantne arhivističke teorije i nudi njihova promjena kako bi arhivi postali više inkluzivna mjesta koja razumiju važnost afekta, kao i važnost slušanja nedominantnih i marginaliziranih glasova koji su često ignorirani od strane *mainstream* arhiva te time vode do pravednijeg društva. Nadalje, prikazan je razvoj socijalne pravde u arhivistici. U drugom dijelu rada nudi se i nova koncepcija vrednovanja arhivskog gradiva kao jednog od najvažnijih postupaka u arhivistici. Pritom je ponuđeno vrednovanje s pozicije feminističkog stajališta kroz koje se preispituje dominantna ideja da arhivist može biti objektivan pri vrednovanju, kao i da je subjektivnost nešto što je potrebno izbjegavati. U sklopu rasprave o vrednovanju navedena je i afektivna vrijednost koja također za cilj ima postizanje ravnopravnijeg i pravednijeg društva. U trećem dijelu rada predstavljeni su arhivi zajednica, kao i njihov značaj za marginalizirane zajednice, izazovi sa kojima se susreću te načini na koje se stvaraju i funkcioniraju. Na kraju je prikazan primjer arhiva zajednice *South Asian American Digital Archive* koji u svom djelovanju primjenjuje brojne koncepte navedene u ovom radu.

Kao što je spomenuto u uvodu, brojni koncepti navedeni u ovom radu tek su ušli u arhivistički diskurs i samim time treba proći još puno vremena kako bi se utvrdilo na koji će način utjecati na arhivistiku. Zasad su relevantni za kontekst država poput Sjedinjenih Američkih Država i Ujedinjene Kraljevine u kojima su zaživjeli u pojedinim arhivima zajednica poput *South Asian American Digital Archivea*. Kao što navodi Caswell u članku vezanom uz arhivski pluralizam, američki pogled na taj koncept drugačiji je od onog koji će se potencijalno pojaviti u drugim državama, što vrijedi i za ostale koncepte, kao i za arhive zajednica i njihove pojavne oblike u drugim državama. Jedan od prvih koraka za njihovo proširenje svakako je pluralizacija arhivskog obrazovanja, što je zaključak do kojeg je došla Skupina za pluralizaciju arhivskog kurikulumu i na koji se nadovezuje Caswell.

7. Literatura

1. Arroyo-Ramirez, E., Jones, J., O'Neill, S. K., & Smith, H. M. (2022). Introduction to Radical Empathy in Archival Practice. *Journal of Critical Library and Information Studies*, 3(2). <https://doi.org/10.24242/jclis.v3i2.171>
2. Brown, E. H. (2020). Archival Activism, Symbolic Annihilation, and the LGBTQ2+ Community Archive. *Archivaria*, 89, 6-33. Preuzeto s <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/13729> (19. 5. 2023.)
3. Caswell, M. (2019). Dusting for Fingerprints. *Journal of Critical Library and Information Studies*, 3(2). <https://doi.org/10.24242/jclis.v3i2.113>
4. Caswell, M. (2013). On archival pluralism: what religious pluralism (and its critics) can teach us about archives. *Archival Science*, 13(4), 273–292. <https://doi.org/10.1007/s10502-012-9197-y>
5. Caswell, M. (2014a). Toward a survivor-centered approach to records documenting human rights abuse: Lessons from community archives. *Archival Science*, 14(3–4), 307–322. <https://doi.org/10.1007/s10502-014-9220-6>
6. Caswell, M. (2014b). Seeing Yourself in History: Community Archives and the Fight Against Symbolic Annihilation. *The Public Historian*, 36(4), 26–37. <https://doi.org/10.1525/tph.2014.36.4.26>
7. Caswell, M., & Cifor, M. (2016). From Human Rights to Feminist Ethics: Radical Empathy in the Archives. *Archivaria*, 81, 23-43. Preuzeto s <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/13557> (12. 5. 2023).
8. Caswell, M., & Cifor, M. (2021). Revisiting a Feminist Ethics of Care in Archives. *Journal of Critical Library and Information Studies*, 3(2). <https://doi.org/10.24242/jclis.v3i2.162>
9. Caswell, M., Cifor, M., & Ramirez, M. (2016). “To Suddenly Discover Yourself Existing”: Uncovering the Impact of Community Archives. *American Archivist*, 79(1), 56–81. <https://doi.org/10.17723/0360-9081.79.1.56>
10. Cifor, M. (2016). Affecting relations: introducing affect theory to archival discourse. *Archival Science*, 16(1), 7–31. <https://doi.org/10.1007/s10502-015-9261-5>
11. Cifor, M., Caswell, M., Migoni, A.A., & Geraci, N. (2018). “What We Do Crosses over to Activism”: The Politics and Practice of Community Archives. *The Public Historian* 40(2), 69-95. Preuzeto s <https://www.muse.jhu.edu/article/737515> (19. 5. 2023.)

12. Cunningham, A. (2017). Archives as a Place. U H. MacNeil & T. Eastwood (ur.). *Currents of Archival Thinking, 2nd Edition*. ABC-CLIO.
13. Flinn, A. (2007). Community Histories, Community Archives: Some Opportunities and Challenges. *Journal of the Society of Archivists*, 28(2), 151–176.
<https://doi.org/10.1080/00379810701611936>
14. Flinn, A., Stevens, M. B., & Shepherd, E. (2009). Whose memories, whose archives? Independent community archives, autonomy and the mainstream. *Archival Science*, 9(1–2), 71–86. <https://doi.org/10.1007/s10502-009-9105-2>
15. Flinn, A., & Alexander, B. (2015). “Humanizing an inevitability political craft”: Introduction to the special issue on archiving activism and activist archiving. *Archival Science*, 15(4), 329–335. <https://doi.org/10.1007/s10502-015-9260-6>
16. Mihaljević, M., Mihaljević, M. & Stančić, H. (2015). vrednovanje. *Arhivistički rječnik: HRVATSKO-ENGLJSKI/ENGLJSKO-HRVATSKI* (str. 96). Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
17. Punzalan, R. L., & Caswell, M. (2016). Critical Directions for Archival Approaches to Social Justice. *The Library Quarterly*, 86(1), 25–42.
<https://doi.org/10.1086/684145>
18. The Archival Education and Research Institute (AERI), & Pluralizing the Archival Curriculum Group (PACG). (2011). Educating for the Archival Multiverse. *The American Archivist*, 74(1), 69–101. Preuzeto s <http://www.jstor.org/stable/23079002> (19. 5. 2023.)
19. Sheffield, R. T. (2018). Archival optimism, or, how to sustain a community archives. *Community Archives, Community Spaces: Heritage, Memory and Identity*, 3–20.
<https://doi.org/10.29085/9781783303526.002>
20. Sheffield, R. T. (2017). Community Archives. U H. MacNeil & T. Eastwood (ur.). *Currents of Archival Thinking, 2nd Edition*. ABC-CLIO.
21. Tschan, R. (2007). A Comparison of Jenkinson and Schellenberg on Appraisal. *American Archivist*, 65, 176-195.
22. Web stranica Michelle Caswell. (n.d.). *Michelle Caswell*. Preuzeto s <https://michellocaswell.org/> (19. 5. 2022.)
23. Web stranica South Asian American Digital Archive (SAADA). (n.d.). South Asian American Digital Archive (SAADA). Preuzeto s <https://www.saada.org/> (19. 5. 2022.)

8. Popis slika

Slika 1. Kategorizacija jedinica u SAADA arhivu	39
Slika 2. Kategorizacija jedinica po zbirnama	40
Slika 3. Primjer opisnih podataka zbirke - <i>South Asian AIDS Action (SAAA) Records</i>	41
Slika 4. Zbirka <i>South Asian AIDS Action (SAAA) Records</i> i dodatne opcije za filtraciju	42
Slika 5. Primjer jedinice gradiva - <i>South Asian AIDS Action (SAAA) Photograph #1</i>	43

Feministički pristup arhivima

Sažetak

U 21. stoljeću dolazi do pojave feminističkih teoretičarki arhivistike koje pozivaju na promjene u toj disciplini i arhivističkim postupcima poput vrednovanja kako bi se dao glas marginaliziranim zajednicama i dovelo do pravednijeg društva. To čine pozivanjem na pluralizaciju ove znanstvene discipline kroz koju bi se prihvaćale različite arhivske realnosti, kao i uvođenjem koncepta etike brige i radikalne empatije. Mijenja se i koncepcija vrijednosti gradiva, kao i uloga arhivista u njegovom vrednovanju. Pritom se poziva na vrednovanje s pozicije feminističkog stajališta, kao i uzimanje u obzir afektivne vrijednosti gradiva.

Usporedno se pojavljuje i sve više arhiva zajednica koji su usko povezani uz feministički pristup arhivistici. Takvi arhivi uzimaju u obzir afektivnu vrijednost gradiva te djeluju u suradnji sa zajednicama koje predstavljaju. Pritom se znatno razlikuju od tradicionalnih *mainstream* arhiva s kojima često nisu u najboljim odnosima zbog njihovog nepravednog odnosa prema marginaliziranih skupinama. I njihov je cilj ostvarivanje pravednijeg društva u kojem će se različiti oblici znanja smatrati jednako vrijednima, kao i sprečavanje simboličkog uništavanja kroz davanje glasa marginaliziranim zajednicama.

Ovaj rad istražuje i analizira utjecaj feminističke teorije na arhivistiku, promjenu diskursa struke i utjecaj na arhivsku praksu.

Ključne riječi: afektivna vrijednost, arhivi zajednica, arhivski pluralizam, feminističke teorije u arhivistici, radikalna empatija

A feminist approach to archives

Summary

In the 21st century, feminist theorists of archival science call for changes in archival science and archival processes, such as appraisal, to give a voice to marginalized communities and thus lead to a more just society. They do this by calling for the pluralization of this scientific discipline through which different archival realities would be accepted and by introducing the concepts of ethics of care and radical empathy. In addition, the conception of the value of archival material is also changing, as is the role of archivists in its appraisal. In this case, feminist theorists call for feminist standpoint appraisal and considering the material's affective value.

At the same time, an increasing number of community archives is closely related to the feminist approach to archival science. Such archives consider the affective value of archival material and cooperate with the communities they represent. At the same time, they differ significantly from traditional mainstream archives, with whom they are often not on good terms because of their unfair treatment of marginalized groups. Their goal is to achieve a more just society in which different ways of knowing will be considered equally valuable and prevent symbolic annihilation by giving a voice to marginalized communities.

This paper explores and analyzes the impact of feminist theory on archival science, the change in the profession's discourse and the impact on archival practice.

Key words: affective value, archival pluralism, community archives, feminist theories in archival science, radical empathy